

”Äpplet faller inte långt från trädet”?

Uppfattningar kring och synlighet av marginalisering över generationsgränserna inom barnskyddets öppenvård, ur socialarbetares synvinklar.

Anna Siegrids

013894290

Helsingfors universitet

Praktikforskning

09.03.2015

Innehållsförteckning

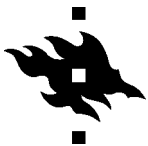
1. Inledning	4
1.1. Syfte och frågeställning	4
2. Marginalisering över generationsgränserna och barnskyddets öppenvård.	5
2.1. Marginalisering över generationsgränserna	5
2.2 Marginalisering över generationsgränserna i barnskyddets öppenvård	9
3. Praktikforskningens utförande	11
3.1. Beskrivning av verksamhetsfältet	11
3.2. Praktikforskningens karaktär	13
3.3. Materialinsamling genom intervjuer	14
3.4. Analys av materialet med kvalitativ innehållsanalys	14
3.5. Etiska överväganden	16
4. Resultat	16
4.1. Synlighet av fenomenet marginalisering över generationsgränserna	17
4.4. Skyddande faktorer i marginalisering över generationsgränserna	22
4.5. Riskfaktorer i marginalisering över generationsgränserna	24
5. Diskussion	25

Källförteckning

Bilagor

Suomenkieliset liitteet

Suomenkielinen yhteenveto

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Statsvetenskapliga fakulteten		Laitos/Institution– Department Institutionen för socialvetenskap	
Tekijä/Författare – Author: Anna Siegfriids			
Työn nimi / Arbetets titel – Title : ”Äpplet faller inte långt från trädet”? Uppfattningar kring och synlighet av marginalisering över generationsgränserna inom barnskyddets öppenvård, ur socialarbetares synvinklar			
Oppiaine /Läroämne – Subject : Socialt arbete			
Työn laji/Arbetets art – Level Praktikforskning	Aika/Datum – Month and year Februari 2015	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages 27 + bilagor	
Tiivistelmä/Referat – Abstract			
<p>Syftet med denna praktikforskning är att ge en inblick i hur fenomenet marginalisering över generationsgränserna syns inom barnskyddets öppenvård. Målsättningen är att ta del av socialarbetarnas erfarenhetskunskap och via det komma in på marginalisering över generationsgränserna inom barnskyddet. Forskningsmaterialet består av 4 individintervjuer med socialarbetare. Materialet är analyserat med hjälp av innehållsanalys. I resultatet behandlas tre teman; 1) uppfattningar kring, och synlighet av fenomenet marginalisering över generationsgränserna i barnskyddets öppenvård, 2) skyddande faktorer i marginalisering över generationsgränserna samt 3) riskfaktorer i marginalisering över generationsgränserna.</p> <p>Enligt socialarbetarna handlar marginalisering över generationsgränserna i korthet om en form av marginaliseringsspiral som fortsätter eller ”går i arv” generationer emellan men det inte är något som nödvändigtvis sker automatiskt och hos alla. Socialarbetarna tog upp att många klienter dock kommer till barnskyddet med en väldigt tung ryggsäck av problem och problemen visar sig också rätt ofta vara problem som har gått framåt som en kedja generationer emellan. Fenomenet syns således enligt socialarbetarna rätt tydligt i barnskyddets öppenvård. Det kan bli synligt på många olika sätt men socialarbetarna lyfte speciellt upp ensamstående föräldrar. Ofta handlar det om unga mödrar med snäva nätverk eller inga nätverk alls, de har kanske också psykiska problem, missbruksproblem, ingen utbildning osv. Dessa ensamstående unga mammor har också själva i sin barndom t.ex. blivit illa behandlade eller försummade av sina egna föräldrar och saknar goda föräldraskapsmodeller att utgå ifrån. Det kan därav handla om många olika problem som har hopat sig och som påverkar förmågan att vara förälder. Ofta verkar det således på basen av socialarbetarnas svar handla om bristfälliga föräldraskapsmodeller som uttrycker sig på olika sätt. Gällande skyddande faktorer dvs. sådana faktorer som kan tänkas hindra marginalisering över generationsgränserna tog socialarbetarna främst upp nätverket runt familjen, en god grund från hemmet dvs. struktur i vardagen och växelverkan mellan barn och förälder, ingripande och stöd i ett tillräckligt tidigt skede, en trygg vuxen som en kan lita på, samt egna inre resurser. Riskfaktorerna i sin tur är ganska långt de samma som de skyddande faktorerna, men tvärtom. Riskfaktorerna kan således konstateras vara föräldaskapsmodeller eller interna beteendemodeller i familjen som på något vis är bristfälliga, som av olika orsaker upprepar sig generationer emellan, och där möjligheterna till förändring i någon form och av någon orsak är försvagade eller obefintliga. Orsaken till att möjligheterna till förändring är försvagade handlar i sin tur enligt socialarbetarna om att föräldrar inte kan ta emot hjälp, eller inte vet hur eller var de kan söka hjälp. Orsaken kan också ligga i att myndigheterna inte har tillräcklig service, eller rätt form av service att erbjuda. På basen av socialarbetarnas svar handlar marginalisering över generationsgränserna såväl om individuella aspekter som samhällliga aspekter. Det är ett flerdimensionellt fenomen som kan bero på flera saker, och som kan uttrycka sig på olika vis. Socialarbetarna påpekade även att fenomenet kan se väldigt olika ut beroende på om en ser på det från samhällets synvinkel, en socialarbetares synvinkel eller klientens synvinkel, och i denna studie tar jag fasta på socialarbetarnas synvinkel på fenomenet i fråga.</p> <p>I och med att informanterna sinsemellan lyfte upp liknande faktorer som betydelsefulla upplever jag att resultaten är värdefulla, trots att mitt material endast baserar sig på fyra socialarbetares åsikter. Mina resultat är också väldigt samstämmiga med vad tidigare forskning har kommit fram till vilket å ena sidan ökar trovärdigheten men å andra sidan tillför denna forskning inte direkt något nytt. Jag tänker mig att denna forskning ändå kan bidra till att personalen på Månsas barnskydd får en inblick i vad fenomenet marginalisering över generationsgränserna handlar om och kan således leda till diskussion kring ämnet ifråga, vilket i sig kan vara av värde.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
marginalisering över generationsgränserna, barnskyddets öppenvård, socialarbetare, skyddande faktorer, riskfaktorer			

1. Inledning

”Äpplet faller inte långt från trädet” är ett gammalt ordspråk som kan jämföras med andra ordspråk som t.ex. ”sådan far, sådan son”. De ovan nämnda ordspråken syftar på att barn tenderar att bli som sina föräldrar, men är det faktiskt så? Inom det sociala området i huvudstadsregionen påbörjades under hösten 2014 ett treårigt projekt under det gemensamma ”Praxis Kick-off” seminariet för att söka medel för att bryta marginalisering över generationsgränserna. Bland annat Månsas barnskydd i Helsingfors är med i detta projekt och önskade att en studerande kommer och gör en praktikforskning angående detta fenomen. Forskningsämnet ifråga var till en del bekant för mig i och med att jag själv har arbetat inom barnskyddet såväl inom bedömningen av barnskyddsbehovet som barnskyddets öppenvård i östra centrum under våren och hösten 2014. Forskningsämnet är intressant och också viktigt att forska i för att få en inblick i själva fenomenet, och genom det också få idéer för att hindra att problem flyttas över generationer.

Marginalisering över generationsgränserna handlar i korthet om att föräldrars problem och levnadsförhållanden flyttas över på barnet och påverkar barnet i såväl barndomen som vuxenåldern (se också Korhonen 2013, 14). Inom marginaliseringsdiskussionen talar man också ofta om en kumulering av risker i familjer då social service som förebygger kumulering av risker i barnfamiljer blir centrala. När det kommer till förebyggandet av marginalisering handlar det således om att eliminera riskfaktorer och förstärka skyddande faktorer (Notkola et.al. 2013, 87). Barnskyddet är bl.a. ett fält inom social service där marginalisering över generationsgränserna blir synligt på olika sätt och har jag begränsat min forskning till att fokusera på barnskyddets öppenvård. Jag utförde min praktikforskning på Månsas barnskydd och jag samlade in material kring ämnet ifråga genom att intervjua fyra socialarbetare i öppenvården på Månsas barnskydd.

1.1. Syfte och frågeställning

Syftet med denna praktikforskning är att ge en inblick i hur fenomenet marginalisering över generationsgränserna syns inom barnskyddets öppenvård. Målsättningen är att ta del av socialarbetarnas erfarenhetskunskap och via det komma in på marginalisering över generationsgränserna inom barnskyddet. Min huvudforskningsfråga är således: Hur uppfattar socialarbetare inom barnskyddets öppenvård fenomenet marginalisering över generationsgränserna? Jag kommer att svara på följande forskningsfrågor:

1: Hur syns marginalisering över generationsgränserna inom barnskyddets öppenvård?

2: Vad anser socialarbetare att det finns för skyddande faktorer i marginalisering över generationsgränserna?

3: Vad anser socialarbetarna att det finns för och riskfaktorer angående marginalisering över generationsgränserna?

Jag kommer i det följande att presentera min praktikforskning. Praktikforskningsrapporten är indelad i fem kapitel. I kapitel två redogör jag för fenomenet marginalisering över generationsgränserna utgående från tidigare forskning och teori. I kapitel tre berättar jag om praktikforskningens utförande. I kapitel fyra redogör jag för de resultat jag kommit fram till och kapitel fem består slutligen av en sammanfattande diskussion.

2. Marginalisering över generationsgränserna och barnskyddets öppenvård.

I detta kapitel kommer jag att presentera vad fenomenet marginalisering över generationsgränserna innebär utgående från tidigare forskning och teori. Jag börjar med att förklara vad själva begreppet marginalisering över generationsgränserna innebär och vad jag, i min forskning, menar med begreppet marginalisering över generationsgränserna och går sedan vidare till att presentera tidigare forskning angående marginalisering över generationsgränserna specifikt inom barnskyddets öppenvård.

2.1. Marginalisering över generationsgränserna

Olika forskningar visar att bara begreppet marginalisering är väldigt brett och att problem och orsaker gällande marginalisering också ses som mångfasetterade. Man kan således fråga sig vad det egentligen är man talar om när man talar om marginalisering, och marginalisering över generationsgränserna (Sauristo, 2013). Med begreppet marginalisering syftar man ofta på aktuella former av samhällelig underprivilegiering. Marginalisering kan vara en följd av exempelvis arbetslöshet, fattigdom, psykiska problem, eller alkoholism vilket hindrar individer från att fullt delta i normala samhälleliga aktiviteter (Stm, 2014). Social- och hälsovårdsministeriet (2014) påpekar att individer är speciellt utsatta för marginalisering i olika förändringsskeden i livet, t.ex. när skolan, arbetet eller ett parförhållande tar slut.

Marginaliseringsrisken är också stor när ett barn tvingas leva och växa upp i en omgivning med många kännetecken för marginalisering. När det gäller marginalisering av barn och unga syftar man enligt Laine (2002) speciellt på risken att drivas in på en avvikande levnadsbana. När den ungas utveckling enligt samhällets rådande värden framskrider åt ett negativt håll är medverkande faktorer ofta också t.ex. familjens problem, svårigheter i inläring och dålig skolframgång (Notkola et.al., 2013, 243). Barn och ungdomar i familjer som lider av olika sociala problem, ungdomar med problembeteende och misslyckade skolövergångar förekommer således också rätt ofta i marginaliseringsdiskussionen (Laine 2002).

I marginalisering kan t.ex. låg utbildningsnivå, psykiska problem och försörjnings problem hopa sig under individens levnadsgång och problemen är till en stor del också generationsöverskridande (Notkola et.al., 2013, 87). Sauristo (2013) tar upp att underprivilegiering anses ha en tendens att gå i arv och att marginaliseringsprocessen antas börja redan i tidig barndom då barnet tillägnar sig basfärdigheter så som attityder, värden och beteendemodeller via vilka denne sedan växer upp och etablerar sig i samhället. Enligt Laine (2002) visar många forskningar inom pedagogiken och psykologin gällande underprivilegiering som flyttas över generationsgränserna att hemmets sociala problem och också ofta ogynnsamma uppväxtförhållanden har en koppling till barnets ofördelaktiga utveckling. Marginalisering över generationsgränserna är ett fenomen som kan granskas ur många olika synvinklar. Detta framkommer t.ex. i en forskningsdatabas angående marginalisering över generationsgränserna på Soccas hemsidor, där fenomenet har delats upp i olika temaområden som är nio stycken till antalet. Ett av de nio temaområdena behandlar föräldraskapets och familjebakgrundens betydelse och riskfaktorer. Viljanen (2014, 6) påpekar att det b.la. på basen av forskningar kan konstateras att såväl negativa som positiva föräldraskapsmodeller tenderar gå i arv över generationer, varpå såväl t.ex. positiva sociala färdigheter som också negativt problembeteende flyttas över generationsgränserna. Förhållanden och växelverkan är ett annat temaområde, där forskningar inom temat b.la. framhäver att barnets välmående till en stor del har att göra med kvaliteten på förhållandet mellan förälder och barn, varpå man borde rikta interventioner på att förbättra kvaliteten på förhållandet mellan förälder och barn, och inte bara på att förbättra föräldrars välmående (Viljanen 2014, 7). Ekonomiska faktorer, fattigdom och försörjningsproblem är också ett av forskningsdatabasens temaområden och forskningar visar att låg ekonomisk ställning hos föräldrar har visat sig vara en riskfaktor för misshandel av sina barn, och att våld även är något som tenderar att flyttas över generationer. Att unga hamnar utanför utbildningen och

arbetsmarknaden tenderar även ha en rätt stark koppling med föräldrars bakgrund av låg utbildning eller arbetslöshet (Viljanen 2014, 8-9). Notkola et.al. (2013, 87) tar också upp familjens svaga socioekonomiska ställning som exempel på en betydande riskfaktor för marginalisering, och familjens fattigdom kan i sin tur förklaras med b.l.a. föräldrars låga utbildning, arbetslöshet och ensamförsörjande. Barns och föräldrars hälsa utgör också ett skilt tema i forskningsdatabasen. I en studie gjord i Stor Britannien konstaterades t.ex. att problem gällande mental hälsa flyttas över generationer. Moderns mentala problem visade sig t.ex. påverka barnets utbildning, vuxenlivets inkomster och även brottslighet (Viljanen, 2014, 22). Utbildningsskillnader, social rörlighet, mångkulturalitet och minoriteter samt missbruksproblem och beroende förekommer också som skilda teman i forskningsdatabasen. Gällande missbruk t.ex. visar forskningar att föräldrars långvariga missbruksproblem leder till allvarliga problem som påverkar barnets liv också i vuxenålder. Barn till missbrukande föräldrar har även över 69% större chans att insjukna i depression än andra. Drog- och alkoholmissbruk har således generationsöverskridande följder varpå interventioner som tryggar en hälsosam utvecklingsmiljö för barnet är av stor vikt (Viljanen 2014, 22). Bland annat inom dessa temaområden har det forskats i angående marginalisering över generationsgränserna, och listan tar inte slut där (Socca, 2014). Suomen Mielenterveysseura och Vilhula (2007) presenterar också olika forskningar som går in på samma temaområden som de ovan nämnda.

Marginalisering över generationsgränserna handlar således i korthet om att föräldrars problem och levnadsförhållanden flyttas över på barnet och påverkar barnet i såväl barndomen som vuxenåldern (se också Korhonen 2013, 14). Laine (2002) menar att det är typiskt att sociala problem flyttas över generationer via sociala och psykologiska mekanismer, då man också kan tala om socialt arv. Det sociala arvet är ett begrepp som uppkom under 1960- talet som ett resultat av Gustav Jonssons forskning om pojkar som var klienter på ett vårdhem, och teorin om socialt arv fungerar också rätt bra som en förklaring på vad marginalisering över generationsgränserna handlar om. Begreppet socialt arv syftar på familjeförhållandens och uppväxtvillkors betydelse för hur ett barns liv utvecklas och formas. Det sociala arvet handlar således om att ett barns liv har en tendens att utforma sig på ett liknande sätt som det gjort för barnets föräldrar. Såväl goda som dåliga egenskaper kan överföras mellan generationer varpå socialt arv innehåller såväl positiva som negativa aspekter (Jonsson, 1969, 45-57). Jonsson (1969, 45-57) påpekar att det sociala arvet kan granskas utgående från såväl ett brett som ett mer snävt perspektiv. Det bredare perspektivet handlar om att se på det sociala arvet utgående

från en samhällelig nivå där man betraktar hur samhället påverkar förekomsten av socialt arv, och det snävare perspektivet i sin tur går ut på att granska det sociala arvet på individnivå, dvs. det sociala arvets förekomst individer emellan.

Notkola et.al. (2013, 201) tar upp att undersökningar gällande enskild service fäster ofta endast lite, om någon uppmärksamhet alls på samhällets förändringsprocessers inverkar på individers och familjers problem. När det kommer till marginalisering t.ex. skymmer en sådan snäv syn marginaliseringens karaktär som uttryckligen handlar om motstridigheter mellan individers levnadslöpp och samhällets förväntningar, dvs. ett förhållande problem. Notkola et.al. (2013, 55-57) menar att uttrycket marginalisering över generationsgränserna syftar på betydelsen av tillräckliga uppväxtförhållanden som en förutsättning för barnets utveckling. I detta fall undersöker man således avvikelser i t.ex. barnets utveckling samt marginaliseringsproducerande uppfostringsprocesser och omgivningar. Individen anpassar sig efter sina omgivningar som en aktiv och verksam aktör utgående från de förutsättningar individen har. Förutom vardagsomgivningen skapar även lika eller skilda riktningar mellan t.ex. hemmet och skolan ramvillkor för barnets socialisering. Individuella målsättningar men också sociala möjligheter och hinder differentierar således barndomens och vuxenlivets beteende (Notkola et.al., 2013, 55-57). Korhonen (2013, 15) konstaterar att hon ser socialt arbete som en vetenskapsgren där det nästan är obligatoriskt att se marginalisering över generationsgränserna som ett fenomen som anknyter till såväl individuella som samhälleliga egenskaper och gråzonen mellan dem, vilket även jag håller med om och utgår således också från detta tankesätt i min forskning.

Diskussioner inom samhällsvetenskapen har framfört marginaliseringsbegreppets värdeladdning. Enligt kritiska värderingar flyttar marginaliseringsdiskussionen olika former av hopade underprivilegier under ett och samma begrepp, och flyttar således också samtidigt bort uppmärksamheten från bl.a. den allmänna sociala ojämlikheten, arbetslöshet och familjers problem. Det finska marginaliseringsbegreppet har också kritiserats för att rikta för mycket uppmärksamhet på individen fastän det i verkligheten ofta är fråga om många olika yttre faktorer som spelar in där individens egna möjligheter att kontrollera sitt liv hamnar i skuggan för dem (Notkola et.al., 2013, 63- 64). Trots kritiken mot marginaliseringsbegreppet anser jag att begreppet ifråga passar bra in på det jag vill undersöka eftersom jag utgår från Korhovens (2013, 8) uppfattning om att problem sällan står ensamma som klart avgränsade fenomen utan förekommer snarare som problemkomplex av olika slag. Eftersom jag gjort min forskning inom

barnskyddets öppenvård tenderar också de barn och familjer som blir klienter enligt Notkola et.al. (2013, 89) vara i rätt så komplicerade och svåra situationer, varpå det ofta kan handla om rätt många olika problem som har hopat sig, problem som leder till fler problem osv. Sauristo (2013) poängterar att marginalisering är något som framskrider i olika skeden, varpå man kan tala om icke marginaliserade, individer i risk för marginalisering och marginaliserade. Alla marginaliserade är därför inte i samma grad och på samma sätt marginaliserade. Med marginalisering över generationsgränserna syftar jag således på sådana problem som av olika orsaker, såväl individuella som samhällsliga, riskerar att flyttas över generationsgränserna, dvs. mellan föräldrar och barn.

2.2 Marginalisering över generationsgränserna i barnskyddets öppenvård

Enligt Notkola et.al. (2013, 90) är de vanligaste orsakerna till klientskap inom barnskyddet moderns missbruks- eller psykiska problem, försummande av barnets skötsel, eller barnets skol- och missbruksproblem. Dessa ovan nämnda faktorer kan också anses vara centrala riskfaktorer för barns och ungas marginalisering. Familjens och näromgivningens problem har även identifierats som centrala orsaksfaktorer för b.l.a. svårigheter i barnets skolgång, varpå interventioner på dessa områden kan tänkas lindra och förebygga marginalisering (Notkola et.al. 2013, 89). Betydelsen av förtroendefulla förhållanden har också bland annat lyfts upp som en central faktor för barns och ungas självkänsla och utvecklandet av inre överlevnadsresurser. Socialservicens möjligheter att främja faktorer som de ovan nämnda i barns, ungas och barnfamiljers liv faller främst på barnskyddets område, och speciellt på barn och familjecentrerade öppenvårds åtgärder, och åtgärder för att förbättra barns och ungas uppväxtförhållanden (Notkola et.al. 2013, 90).

Eva- Maria Korhonen (2013, 51) har i sin pro gradu avhandling undersökt marginalisering över generationsgränserna ur socialarbetares synvinklar inom barnskyddets öppenvård, och hon har bl.a. kommit fram till att sociala problem som tenderar att flyttas över generationer anses vara t.ex. våld och utnyttjande, psykisk ohälsa och missbruksproblem samt fattigdom och arbetslöshet. Förklarande faktorer på att problem som dessa flyttas över generationer visade sig vara t.ex. föräldraskapet och föräldrars handlande, barnets individuella utveckling och växelverkan mellan förälder och barn, andra relationer samt myndigheters brister i stödnätverk, oåtkomligt stöd och strukturella faktorer i samhället (Korhonen, 2013, 57). Skyddande faktorer för att hindra marginalisering över generationsgränserna i sin tur visade sig vara föräldraskapet och arbetandet med problem, växelverkan, barnets personlighet och

position i familjen, närmaste nätverket, stödformer och service, samt strukturella faktorer, dvs. rätt långt de samma som de förklarande faktorerna (Korhonen, 2013, 74).

Faktorer som stigit ur samhällets förändringar och som påverkar barnskyddsbehovet är enligt Notkola et. al. (2013, 202) b.la. barnfamiljers och barns minskade betydelse i samhället, ökad ojämlikhet och barnfattigdom, förflyttningen av välfärdsekonomin från investeringar till nedskärningar, barnfamiljers ökade flyttning, ökad ostabilitet i barns liv i och med föränderliga föräldraskap och föräldrars ökade missbruk, ökade utmaningar för föräldraskap och uppfostring samt ökade krav på barn och ungdomar, försvagade stödnätverk bland barnfamiljer, ökad mångkulturalitet, förstärkt problemcentrering i media samt i forsknings- och utvecklingsmiljöer, avsmalnade gränser för normalitet samt hopning av problem och problems generationsöverskridning. Väsentliga delar av definitionerna för barnskyddsservice i de kommunala socialvårdssystemen handlar om att barnskyddet skall vara en marginaliseringsförebyggande och lindrande intervention (Notkola et.al., 2013, 90). När det kommer till förebyggandet av marginalisering handlar det om att eliminera riskfaktorer och förstärka skyddande faktorer (Notkola et.al., 2013, 87). Nyckelpositionerna i förebyggande arbetet överlag är kommunernas utbildnings-, social-, och hälsovårdsservice, ungdoms- och motionsservice samt arbetslivsbyråers service och FPA:s rehabiliteringsservice (Notkola et.al., 2013, 244). Universellt förebyggande riktas till hela befolkningens normalservice och resurserna för normalservice, så som rådgivning, skol- och studerandehälsovård, elevvården och familje- och uppfostringsrådgivning har hållits de samma eller minskat. Däremot har belastningen på specialundervisningen, barn- och ungdomspsykiatrin och barnskyddet, varit under ständig ökning (Notkola et.al., 2013, 64). Barnskyddslagen förpliktar socialarbetaren att utreda barnets behov av omskötsel och stöd, i exempelvis sådana fall där barnets förälder får service gällande missbruk eller psykisk ohälsa, eller annan social och hälsovårdsservice och förälderns förmåga att ta hand om sitt barn anses vara nedsatt. Fastän man redan länge i olika politiska program har haft som princip att identifiera problem tidigt och ge stöd i ett tidigt skede är det fortfarande rätt vanligt att barns och ungas problem kommer för sent in i stödkretsen, eller att hjälpen i andra specialservice eller basservice inte är tillräckliga för att förebygga behovet av barnskydd (Notkola et.al., 2013, 89). Suomen mielenterveysseura och Vilhula (2007, 13) påpekar att svåra uppväxtförhållanden ökar marginaliseringsrisken men de leder dock inte automatiskt till det. Extra uppmärksamhet borde läggas på t.ex. missbrukande, psykiskt sjuka, ensamstående och våldsamma föräldrar och deras barn och man borde t.ex. lära ut nya sätt att klara av konflikter (Suomen mielenterveysseura och Vilhula 2007, 70). Att

bryta eller försvaga kedjor av problem som flyttas över generationer anser Koivisto och Puro (2014, 110) vara möjligt ifall att föräldrarna uppfattar situationen och är motiverade till förändring. Suomen mielenterveysseura och Vilhula (2007, 13) framhäver också att det med olika samhällseliga åtgärder och interventioner är möjligt att påverka marginalisering över generationsgränserna.

Barnskyddet är bl.a. ett fält där marginalisering över generationsgränserna blir synligt på olika sätt och jag har begränsat min forskning till att fokusera på barnskyddets öppenvård. I min forskning utgår jag från det socialkonstruktionistiska perspektivet där utgångspunkten är att verkligheten är socialt konstruerad och produceras genom språket, och beteende. I det vardagliga livet skapar individer mening i det vi och andra gör genom att t.ex. kategorisera. Problem t.ex. kan ses som en kategori. (Burr, 2003, 2-9). Problem som vi ser, är oroliga över, och tar itu med, kan således ses som resultatet av en social och språklig process. Fenomen som vi kategoriserar som problem är inte självklara, utan de förändras i tid och rum. Socialarbetares orosområden och betydelser av dessa kan således anses påverka hur socialarbetare ser, och riktar förväntningar på problem som flyttas över generationer, vilket även kan inverka på när man tar itu med något och hurdana arbetsformer som väljs. (Burr, 2003, 2-9). Det är i denna diskussion som min praktikforskning kommer att ingå i, dvs. socialarbetares uppfattningar kring fenomenet marginalisering över generationsgränserna, hur marginalisering över generationsgränserna syns i barnskyddets öppenvård enligt socialarbetare, och vad socialarbetare anser att det finns för skyddande faktorer och riskfaktorer i marginalisering över generationsgränserna.

3. Praktikforskningens utförande

I detta kapitel börjar jag med att beskriva verksamhetsfältet för min praktikforskning. Efter detta beskriver jag praktikforskningens utförande mer i detalj genom att redogöra för vad praktikforskning innebär, hur jag har samlat in mitt material samt vad jag har använt för analysmetod på mitt material. Till slut går jag igenom etiska aspekter gällande min praktikforskning.

3.1. Beskrivning av verksamhetsfältet

Jag utförde min praktikforskning i öppenvården på Månsas barnskydd. Barnskyddets uppgift är att trygga barnets rättigheter, samt stöda föräldrar och andra vårdare i uppfostringen av

barnet, den främsta strävan inom barnskyddet är att barnet skall kunna växa och utvecklas i sitt egna hem. Barnskyddets verksamhet baserar sig på barnskyddslagen (barnskyddslagen 13.4.2007/417), där det bl.a. framkommer att ett barn har rätt till att växa upp i en trygg och stimulerande omgivning, rätt till en stabil och mångsidig utveckling, samt rätt till ett speciellt beskydd. Utgående från detta har barnskyddet således en skyldighet att ingripa ifall barnets bästa på något vis blir kompromissat.

Barnskyddet är indelat i tre delar, barnskyddets bedömning av barnskyddsbehov, barnskyddets öppenvård och socialarbete inom vården utanför hemmet. Barnskyddets bedömning av barnskyddsbehov tar emot nya barnskyddsanmälningar och utreder ifall det finns ett behov av barnskyddets stödåtgärder eller inte. Myndigheter som jobbar bl.a. inom polisen, daghem, skola, församling och social- och hälsovård är skyldiga att göra en barnskyddsanmälan om det av någon orsak finns oro för ett barn. Föräldrar, barn, vänner och grannar t.ex. kan även göra en barnskyddsanmälan, också anonymt, om det finns oro för ett barns välmående. Det kan handla om svårigheter gällande omskötsel och uppfostring, våld, missbruk, andra kriser, eller behov av rådgivning och handledning. Barnskyddets bedömning av barnskyddsbehov har en skyldighet att bedöma alla barnskyddsanmälningar som de får. Varje anmälan går igenom utförligt, och socialarbetaren har sju dagar på sig att vara i kontakt med relevanta parter angående anmälan. Efter sju dagar kan utredningen antingen fortsätta eller avslutas, och ifall det konstateras att det finns ett stödbehov fortsätter utredningen. Under utredningen träffar socialarbetaren såväl föräldrarna som barnet, går eventuellt på hembesök, och är vid behov också i kontakt med andra relevanta parter. Utredningen kan fortsätta i tre månader efter att barnskyddsanmälan har kommit, och därefter avgör socialarbetaren tillsammans med klienten ifall klientskapet fortsätter till barnskyddets öppenvård eller om klientskapet avslutas.

Som klient inom barnskyddet får familjen stöd via barnskyddets öppenvårdstjänster, genom gemensamt överenskomna målsättningar. Ifall klientskapet fortsätter efter utredningen nämns en ansvarig socialarbetare från öppenvården för klienten, alternativa lösningar, stödåtgärder och service diskuteras och en klientplan görs upp tillsammans med klienten och socialarbetaren. I klientplanen lägger man tillsammans upp målsättningar för samarbetet och kommer överens om hur man kommer att arbeta för att uppnå målen. Klientplanen bedöms med jämna mellanrum för att följa upp hur åtgärderna förverkligas, samt deras effekt. Klientskapet inom öppenvården kan vara kortvarigt, eller sträcka sig över flera år, beroende av behovet.

Socialarbetet inom vården utanför hemmet i sin tur ansvarar för arbetet med omhändertagna barn inom familjevård och institutionsvård. Såväl barnet som föräldrarna får stöd under tiden för omhändertagningen, och rehabiliteringen bedöms och uppföljs med jämna mellanrum (se också Helsingfors stad, 2014) Målsättningen inom barnskyddet i sin helhet är att hitta rätt stödform för hela familjen eller familjemedlemmarna enskilt. Barnskyddet är överlag en väldigt sensitiv handlingsmiljö eftersom det allmänna tränger in på det privata, vilket ofta kan väcka motstånd hos det privata varpå samarbetet försvåras. Eftersom jag har utfört min praktikforskning inom öppenvården i Månsas barnskydd, har jag således också begränsat min praktikforskning till att fokusera på barnskyddets öppenvård. Jag har därav inte beaktat bedömningen för behovet av barnskydd och socialarbete inom vården utanför hemmet i min praktikforskning.

3.2. Praktikforskningens karaktär

Praktikforskning kan ses som en mötesplats mellan praktik och forskning, där såväl allmänna förståelser, som olika intressen möts. Det är således en skärningspunkt mellan två världar, dvs. socialarbetets praxis och akademiska världen, där syftet är att förbättra service, förbättra kvalitet på utläring, föra kunskap från praktiken till akademiska världen, samt stärka den teoretiska grunden i socialt arbete som studieämne. Praktikforskning är en process där förhandlingar är en central del för att utveckla forskningsinitiativ. Bägge part skall ha möjlighet att hålla fast vid sina intresseområden och samtidigt vara öppna för nya förståelser, nya traditioner och nya inlärningsprocesser, och göra det möjligt att lära sig från varandra som del av processen. Praktikforskning handlar således om att bygga en bro mellan expertkultur och vardagsliv, skapa ett reflekterande förhållande till socialvetenskapliga begrepp och teorier som för tillfället har makten, utveckla praxis och göra socialarbetet synligt, samt uppmuntra till ett kollektivt arbetssätt. (Saurama E. & Julkunen J.i Mäntysaari, Pohjola & Pösö, (2009, 293–314); Uggerhøj, Lars (2014)).

Forskningsproblemet för min praktikforskning är utformat av Månsas barnskydd och utgående från det har jag format en forskningsplan. Jag har utfört min praktikforskning delvist på distans, och delvist på Månsas barnskydd. Mina kontaktpersoner på Månsas barnskydd var i kontakt med öppenvårdens socialarbetare och informerade dem om att jag kommer att utföra en forskning på deras arbetsplats, och att jag kommer att behöva intervjuobjekt. Socialarbetarna på arbetsplatsen var således medvetna om min forskning, och ställde gärna upp för intervju. Undersökningen diskuterades tillsammans med såväl universitetet som

arbetsplatsen under forskningsprocessens gång. På universitetet fanns både en universitetslärare som gav stöd och handledning i forskningsprocessen, och en stödgrupp av andra studerande som träffades för att hjälpa varandra med att föra processen framåt. På själva arbetsplatsen fanns två kontaktpersoner som jag också kunde vända mig till ifall det uppstod frågor. Jag har också skrivit forskningsdagbok för att kunna ta vara på tankar och annan information som kommit emot under min praktikforskningsperiod.

3.3. Materialinsamling genom intervjuer

För att uppnå syftet och målsättningen med min praktikforskning, som jag presenterade i inledningen, har jag bekantat mig med tidigare forskning och teori samt intervjuat fyra socialarbetare inom barnskyddets öppenvård. Angående intervjuerna genomförde jag semistrukturerade intervjuer vilka jag analyserade med hjälp av innehållsanalys, och kopplade sedan ihop det med andra studier, samt teoretiska aspekter kring ämnet (Kvale & Brinkmann 2009, 251). Att intervjun är semistrukturerad innebär att själva intervjusituationen liknar ett vardagssamtal, men med ett syfte och en specifik teknik. Intervjun blir således ett mellanting av ett vardagssamtal och ett frågeformulär (Kvale & Brinkmann, 2009, 43). Intervjun utförs enligt en intervjuguide som fokuserar på vissa teman och förslag till frågor. Strukturen för frågorna och intervjun är flytande vilket innebär att frågorna är öppna och min uppgift blir således att leda de intervjuade socialarbetarna till vissa teman, där socialarbetarna själva får välja vad de tar fasta på och tycker att är viktigt inom undersökningsområdet (Kvale & Brinkmann, 2009, 46). Hela intervjusituationen bandades in och transkriberas varefter materialet blir föremål för analys (Kvale & Brinkmann, 2009, 43). Materialet för denna praktikforskning består av intervjuer med fyra socialarbetare från öppenvården på Månsas barnskydd som jag, efter att jag fått mitt forskningslov av Helsingfors stad, utförde där under januari 2015. I undersökningen deltog fyra socialarbetare. Åldersfördelningen bland informanterna var mellan 30 och 50 år och intervjutiderna varierade från ca 20 minuter till 90 minuter. Efter varje intervju transkriberade jag de inspelade intervjuerna noggrant. En av intervjuerna bandades inte in pga. tekniska problem varpå jag använde mig av anteckningarna jag gjort under intervjun.

3.4. Analys av materialet med kvalitativ innehållsanalys

Som analysmetod har jag använt innehållsanalys. Enligt Denscombe (2011, 307-309) är innehållsanalys en metod för att analysera innehållet i ett dokument. Innehållsanalysen följer ett relativt lätt mönster. Metoden går ut på att först välja ett lämpligt textavsnitt och därefter

bryta ner texten i mindre enheter. Efter detta ska kategorier utarbetas ur texten utgående från t.ex. olika typer av frågor som är intressanta för analysen i fråga, och hur dessa förekommer i texten. Nästa steg är sedan att koda enheterna i överensstämmelse med kategorierna, kodningen kan exempelvis grunda sig på en åsiktsinriktning (Denscombe, 2011, 376). När detta är gjort är det möjligt att göra en mer sofistikerad analys som tar upp det relevanta i texten, till exempel prioriteringar eller värderingar som framförs i texten, samt hur olika idéer hänger samman. De kategorier som jag utarbetade ur mitt material är de teman som presenteras i resultatet. Kategoriseringen gjorde jag genom att koda innehållet i materialet enligt det som framkom i intervjuerna som jag ansåg vara centralt med tanke på undersökningens syfte. Meningen med detta var att lyfta fram det intressanta som framkom i intervjuerna. Efter kategoriseringen sker teoretiseringen av materialet. Teoretiseringen kan också ses som begreppsliggande av de fenomen man har upptäckt i materialet då man utvecklar analysen och gör kopplingar mellan materialet man samlat in och de teoretiska begrepp och slutsatser som en kan förstå och tolka dem med. Detta gjorde jag genom att koppla resultat från tidigare forskningar med det som jag kommit fram till i min egen undersökning, vilket presenteras i resultat kapitlet.

Jag anser att såväl den semistrukturerade intervjun som innehållsanalysen går bra ihop med det socialkonstruktionistiska perspektivet som jag har som utgångspunkt i min forskning. Utgångspunkten i socialkonstruktionismen är att verkligheten är socialt konstruerad och produceras genom språket, och beteende (Burr, 2003, 2-9). Väsentliga delar av intervjun handlar om olika begrepp, betydelser och språk som i detta fall socialarbetarna väljer att ta fasta på inom temat marginalisering över generationsgränserna. De meningar socialarbetarna ger åt fenomenet marginalisering över generationsgränserna, och de fenomen som socialarbetarna kategoriserar som skyddande faktorer respektive riskfaktorer baserar sig på den sanning som socialarbetarna skapar och de är således inte är självklara, utan förändras i tid och rum. Under hela analysprocessen skall forskaren också sträva efter att förstå vilken betydelse fenomenet har för informanterna, och att se på fenomenet ur deras perspektiv. Någon annan kan till exempel se på saken på ett helt annat sätt. Utgående från det socialkonstruktionistiska perspektivet producerar intervjuerna således inte absoluta sanningar utan det handlar snarare om olika meningar på saker och ting, som i mänsklig växelverkan skapas genom språk och beteende vilket i sin tur påverkar hur man ser, riktar förväntningar på, samt behandlar saker och ting. (se också Burr, 2003). Jag har således med denna

undersökning strävat efter att förstå hur barnskyddets socialarbetare ser på fenomenet marginalisering över generationsgränserna inom barnskyddets öppenvård.

3.5. Etiska överväganden

Etiska principer skall beaktas vid såväl insamling av data, när data analyseras och vid publiceringen av forskningsresultat. De forskningsetiska principerna går enligt Denscombe (2011, 193-200) ut på att deltagarnas rättigheter och värdighet ska respekteras, deltagarna ska inte lida någon form av skada till följd av forskningen, och man ska vara ärlig och visa respekt för deltagarnas integritet. Eftersom jag har intervjuat socialarbetare angående deras synpunkter angående ett visst fenomen, dvs. marginalisering över generationsgränser, har jag inte behandlat något personligt eller känsligt ämne som kunde tänkas orsaka någon form av psykologisk skada, t.ex. trauma eller stress hos socialarbetarna. Jag bandade in intervjuerna med programmet quick time player på min egen privata dator som är skyddad med lösenord. Jag lyssnade på intervjuerna via hörlurar från min dator och transkriberade dem. Ljudfilerna var inte tillgängliga för någon annan än mig själv. Jag transkriberade intervjuerna ordagrant, för att undvika att på något vis förvränga den information jag fått. Socialarbetarna är anonyma i min forskning och personuppgifter syns inte någonstans i någon form. Innan jag började intervjua berättade jag allt väsentligt som hade att göra med min forskning, dvs. syfte, metoder, förväntade tiden för intervjun, samt vad socialarbetarnas intervjuer kommer att användas till, och svarade på eventuella frågor som socialarbetarna hade. Efter detta fick socialarbetarna avgöra om de ville ställa upp för intervju eller inte. Deltagandet var således frivilligt, och socialarbetarna fick också avbryta intervjun när som helst, eller låta bli att svara på frågor (Denscombe 2011, 193-200). När min forskningsplan godkändes av Helsingfors Universitet ansökte jag om forskningslov av Helsingfors stad. Forskningslovet fick jag den 08.12.2014. Eftersom jag delvist också kommer att använda samma material till min pro gradu avhandling kommer allt material som använts för att genomföra min praktikforskning och min pro gradu avhandling att förstöras så fort såväl praktikforskningen som pro gradu avhandlingen är avlagd.

4. Resultat

I detta kapitel kommer jag att presentera de centrala resultaten av min praktikforskning. Resultaten är indelat i tre stora teman som jag utarbetat utgående från innehållet i intervjuerna. De tre teman följer också rätt långt de teman som framkommer i min intervjuguide. Det första temat beskriver socialarbetarnas uppfattningar om vad fenomenet

marginalisering över generationsgränserna innebär och hur socialarbetarna upplever att fenomenet blir synligt inom barnskyddets öppenvård. Det andra temat handlar om vad socialarbetarna tänker att det finns för skyddande faktorer angående fenomenet, dvs. sådana faktorer som kan tänkas hindra marginalisering över generationsgränserna, och det tredje temat handlar slutligen om vad socialarbetarna tänker att det finns för riskfaktorer angående fenomenet, dvs. sådana faktorer som kan tänkas öka risken till marginalisering över generationsgränserna.

4.1. Uppfattningar kring, och synlighet av fenomenet marginalisering över generationsgränserna i barnskyddets öppenvård.

Uppfattningar kring marginalisering över generationsgränserna.

Socialarbetarna definierade fenomenet marginalisering över generationsgränserna som ett flerdimensionellt fenomen där flera problem kan hopa sig och förändras. Socialarbetarna påpekte att marginalisering över generationsgränserna inte endast förekommer i barnskyddet utan sträcker sig också långt in på flera av livets områden. En av socialarbetarna beskrev fenomenet marginalisering över generationsgränserna som en sjukdom, en form av känslöstörning (tunnehäiriö) till följd av att t.ex. inte ha blivit sedd som barn, inte ha blivit hörd, inte ha blivit omskött osv. Denna känslöstörning tar sig sedan i uttryck genom att en försöker hitta känslor av välmående i något annat, t.ex. alkohol. Socialarbetaren var av den åsikten att alla ”ärver” problem och svårigheter av olika slag från tidigare generationer men alla har inte verktyg att ta itu med dem på ett konstruktivt sätt. En socialarbetare beskrev negativa upplevelserna i barndomen som små bitar av tennfolie som fastnar på barnet, barn är mottagliga och allt lämnar spår. Något som alla de intervjuade socialarbetarna tog upp var att marginalisering över generationsgränserna i korthet handlar om en form av marginaliseringsspiral som fortsätter eller ”går i arv” generationer emellan, som kan uttrycka sig som missbruksproblem, psykiska problem och problem i växelverkan i familjer, eller någon form av trauma.

”No ehkä mä ajattelen et tässä lastensuojelussa sen tarkottavan että, tai ehkä yleensäkin, mut lastensuojelussa se huonoosaisuus periytyy seuraaville sukupolville, ja tota erillaisten sosiaalisten ongelmien, ja muiden ongelmien niinku kasautuminen näkyy, ja tota siirtyy eteenpäin, ehkä noin niinkun lyhkäisydessään, sitä” (socialarbetare 3).

Synlighet av fenomenet marginalisering över generationsgränserna i barnskyddets öppenvård.

När det kommer till huruvida och hur fenomenet marginalisering över generationsgränserna syns inom barnskyddets öppenvård var socialarbetarna alla överens om att det absolut syns. Marginalisering över generationsgränserna kan bli synligt på många olika sätt. Ofta handlar det på basen av socialarbetarnas svar om svagheter eller brister i att vara förälder, känslor av ensamhet och orkeslöshet. Bristerna och svagheter i föräldraskapet upprätthålls i sin tur enligt socialarbetarna av föräldrarnas/ föräldrarnas egna problem som t.ex. missbruksproblem, psykiska problem etc. som speglar sig på föräldrarnas/ föräldrarnas sätt att vara med barnet, i att skapa ett anknytningsförhållande till barnet, vara i växelverkan med barnet osv. Marginalisering över generationsgränserna syns med andra ord i föräldraskapsmodeller. En av socialarbetarna tog också upp att man ofta i sitt egna föräldraskap upprepar det som man själv upplevt och fått av sina föräldrar under sin egen barndom, också trots att man kanske inte vill, eller försöker att inte göra det. Detta eftersom man inte fått någon annan föräldraskapsmodell att följa än den som ens egna föräldrar gett en vilket gör det svårt att veta hur man kunde eller borde göra något annorlunda. Föräldraskapsmodeller tenderar således på basen av socialarbetarnas svar att "gå i arv" vilket blir synligt exempelvis i uppfostringssätten. I gravare fall kan det enligt en av socialarbetarna t.ex. handla om olika former av bestraffningsmetoder i uppfostran då det kan komma fram att våld och bestraffningar även funnits med i bilden i föräldrarnas/ föräldrarnas egna uppfostran. Andra sätt som socialarbetarna tog upp gällande hur marginalisering över generationsgränserna kan bli synligt är i förmågan att upprätthålla förhållanden och i brister på stödnätverk. Familjen har t.ex. inget stödnätverk runt sig, de egna föräldrarna och syskonen har kanske egna problem varpå familjen är i behov av samhälleligt stöd eftersom det "naturliga" stödet inte finns att få. Socialarbetarna nämnde också att fenomenet vidare kan bli synligt i utbildning och arbetslöshet, hur högt uppskattat t.ex. utbildning har varit under den egna barndomen tenderar vara något som även nästa generation "ärver". Om de egna föräldrarna inte uppskattat utbildning så mycket så uppskattar en dem kanske inte heller så mycket i sitt egna föräldraskap. Enligt socialarbetarna är underprivilegiering också något som således tenderar gå i arv, drömmar och visioner fattas och vissa kanske inte funderar så mycket framåt. Värdegrunden och livssynen kan också enligt socialarbetarna vara rätt så snäva och en kan ha brister i förståelsen för samhällets struktur. Marginalisering över generationsgränserna kan således konstateras att blir synligt genom en form av marginalisering som framkommer bla. via aspekter som nämndes ovan.

”No, ehkä semmonen jaksamattomuus et jotenki että, ehkä sellanen niinku... niinku semmonen elämäntilanteen nopea vaihtuvuus työpaikkojen, opiskelupaikkojen, kaikkien, niinku semmonen, ehkä semmonen just tyypillistä on se että otetaan mallia siitä omasta, omista kokemuksista ja siirretää se siihen omaan vanhemmuuteen” (socialarbetare 2).

”... monethan, tai asiakkaat jotka tietää että ne ongelmat on ollu jo hänen omassa lapsuudessaan, jos aatellaan sitä vanhempaa, ja he tiedostaa sen että ehkä on ollu itse sijotuksessa, äiti on ollu sijotuksessa, he tiedostaa et, että ne, hän ei oo saanut kauheesti resursseja lapsuudestaan, nii se vanhempi voi tiedostaa että hän ei halua toimia samalla tavalla kuin hänen lapsuudessaan vanhempi on toiminut, mutta ei ole kykyä tehdä toisin, tai ei tiedä, haluaa tehdä muutoksen mutta ei tiedä miten sen muutoksen tekisi, et ehkä semmosissa niinku asioissa törmää niinku siihen...”(socialarbetare 3)

Sätt hur marginalisering över generationsgränserna kan uttrycka sig är t.ex. genom, som en av socialarbetarna redan påpekade tidigare, att om man inte kan eller vet hur man skall handskas med det egna illamåendet eller med sina problem, så söker man känslor av välmående på annat håll. Enligt socialarbetaren blir detta synligt på det viset att t.ex. unga flickor börjar sminka sig och klä sig sexigt för att se ut som vuxna kvinnor, och börjar kanske också sällskapa med äldre män och får barn som väldigt unga. Det kan enligt socialarbetaren även ta sig i uttryck genom att en börjar missbruka t.ex. alkohol och eftersom illamåendet inte försvinner blir det en vana, en fixering att söka välmåendet från t.ex. alkohol, andra rusmedel, sex, arbetet etc. Hur marginalisering över generationsgränserna syns eller uttrycker sig hos barnskyddsklienter sker ofta enligt en av socialarbetarna via barnet. Barnet kan ha problem t.ex. i daghemmet eller skolan och när man sedan börjar reda ut fallet börjar också föräldraskapets brister så småningom komma fram. Socialarbetaren menade också att det således även kan komma i uttryck via förälderns problem genom t.ex. en barnskyddsanmälan gällande förälderns missbruksproblem, psykiska problem etc. och i utredningen framkommer brister i stödnätverk, brister i kunskap och förmåga att vara förälder osv.

”...et se voi tulla näkyväksi sen lapsen ongelmien kautta, tai sitte sen vanhemman ongelmien kautta...” (socialarbetare 3).

”No, ihan semmonen ehkä esimerkki vois olla vaikka isällä tai, ja, äidillä on juomisongelma ja lapsi, lapsen niinku se oireilu tai lapsihan usein tulee esimerkiks näkymättömäks lapseks tavallaan, ja jos se huomataan ja sitten tota, sitten niinku hänestä tulee semmonen huolehtia ja semmonen että roolit menee sekasin perheessä niin, sit hän jollain tavalla, se tottuu siin turvattomuudessa, voi näkyä silleenki et hän sitte hakeutuu itse semmoseen parisuhteeseen missä sillä miesystävällä tai poikaystävällä on kans päihdeongelma, niin se toistuu se hoivaaminen ja semmonen että aina ne omat tarpeet niinku menee sinne taustalle ja se niinku läheisriippuvuus ja kaikki nää ilmiöt tulee sit niinku, siihen tulee paljon niit ilmiöitä sitte.”(socialarbetare 4).

En av socialarbetarna tog upp att det inte går att se på en människa och direkt veta var problemet ligger utan det framkommer småningom vad det handlar om. Om socialarbetaren med sina klientföräldrar t.ex. kartlägger föräldrarnas bakgrund, mor- och farföräldrarnas bakgrund osv. kan denna spiral av generationsöverskridande problem småningom bli synlig. Förklaringar på vad nuvarande problem bottnar i och beror på kan enligt socialarbetaren också senare komma fram under arbetets gång när klientföräldrar t.ex. börjar tala om vad de själva varit med om som barn. Socialarbetaren tog vidare upp att man ofta associerar marginaliseringsbegreppet med underprivilegiering, t.ex. arbetslöshet eller dylikt. Fenomenet generationsöverskridning kan dock enligt socialarbetaren också kan ta sig uttryck i den form att allt ser bra ut utifrån. En person kan t.ex. ha ett välbetalt jobb osv. men personens inre kan visa sig vara kaotiskt trots det yttre skalet. Marginalisering över generationsgränserna handlar således inte bara om marginalisering i den mening att en klient är utanför alla livets områden, utan det generationsöverskridande ”arvet” kan variera från den ena ytterligheten till den andra, eller något där emellan. Socialarbetaren påpekade också att problemen eller ”arvet” inte heller nödvändigtvis flyttas över generationer som samma problem. Någon som t.ex. vuxit upp med en alkoholist förälder behöver inte själv bli en alkoholist utan kan få andra problem som exempelvis arbetsnarkomani, eller inga problem alls. Att problem ”går i arv” över generationer är således på basen av socialarbetarnas svar inte något som nödvändigtvis sker automatiskt, och hos alla. Klienter med stora problem, och problem som har hopat sig tenderar dock ofta enligt en socialarbetare visa sig vara problem som har gått frammåt som en kedja generationer emellan, varpå marginalisering över generationsgränserna således är något som ofta i någon form dessvärre förekommer hos merparten av öppenvårdens klienter, eftersom öppenvårdens klienter ofta kan ha rätt många, och stora problem.

”... näkyy ehkä valtaosassa meidän avohuollon asiakkaissa jollakin tavalla se tulee näkyväksi, ei tietenkään kaikilla, se tota, ei se oo automaatio että se on periytyvä mutta sitten niillä jolla on niinku suuret ongelmat ja kasautuneet ongelmat, ylensä se on sitten niinku jo ketjuna ja kehänä menny sitte ylisukupolvisesti eteenpäin, et heidän kohalla se tulee ehkä vahvimmin näkyväksi” (socialarbetare 3).

”...niin kauan kun tässä oon ollu töissä niin jotenki tuntuu että se on enemmän sääntö ku poikkeus et ne ei toistuis...” (socialarbetare 4).

Uttryck för marginalisering över generationsgränserna i barnskyddets öppenvård.

En av socialarbetarna menade att alla former av generationsöverskridande problem i barnskyddet är vanliga och ovanliga på samma gång, många klienter kommer till barnskyddet

med en väldigt tung ryggsäck av problem som de bär på och som de inte klarar av att kontrollera. Många klientföräldrar har enligt socialarbetarna själva också varit barnskyddsklienter som barn. På basen av socialarbetarnas svar kan det konstateras att det i barnskyddet i många fall handlar om att föräldern är väldigt ung, ofta också ensamstående och har inte riktigt någon föräldraskapsmodell att följa och är rätt så hjälplös också i ganska grundläggande saker så som hur man över huvud taget är med sitt barn, dygnsrytm, matvanor osv. Annat som är vanligt är ekonomisk underprivilegiering, fattigdom och brister i nätverk vilket sedan kan leda till andra problem som exempelvis alkoholism, eller tvärtom, dvs. att alkoholismen leder till t.ex ekonomisk underprivilegiering.

”No ainakin mä nyt nään sen että, et jonkunlainen taloudellinen huonoosaisuus, köyhyys, on ehkä semmonen tyypillinen, ja tota semmonen sosiaalisten suhteiden ja verkostojen puute mikä niinku ehkä... ja vie eteenpäin tai ylläpitää sitä syrjäytymisen niinku kehää, et ei oo niinku taloudellisia resursseja, ei oo sosiaalisesti resursseja niinku muuttaa sitä ja et mikä sit siinä on niinku sit se kana tai muna, et onko se se, et mistä se kumpuu et onko, et päihdeongelmat ja mielenterveysongelmat ja uupumus ja masennus on tavallista tiettenki, mut et mistä, mikä seuraa mistäkin et sen miettiminen on aina sitte tota semmonen iso juttu kuitenkin että seuraako se sit siitä verkostojen ja sosiaalisten suhteiden ja köyhyydestä se päihdeongelma, vai onko sitten niinpäin että on päihdeongelma joka johtaa siihen et ne hajoo ne suhteet että” (socialarbetare 3).

”No kyl se on eniten nää päihdeongelmat, et siinä niinkun yks perhe missä on ihan selkeesti tämmönen, isällä huumeongelma, mm, siinä on tota vanhin tytär on ruvennu käyttää huumeita, ja nyt on niinkun se keskimmäinen on sijoitettu, ja tota oireilee se nuorin poika, elikkä tavallaan niinku, jos niinkun ei yritetä jotenkin nyt vaikuttaa, tai antaa ne tuet, ja avut niinku nyt käyttöön niin, niin niin se on niinku automaatio et se menis siihen samaan rataan...”(socialarbetare 4).

Exempel som socialarbetarna gav på klientfall som de har stött på i sitt arbete gällande marginalisering över generationsgränserna handlade alla också ganska långt om ensamstående föräldrar. Det är ofta unga mödrar som har väldigt snäva nätverk eller inga nätverk alls, de har kanske också psykiska problem, missbruksproblem, ingen utbildning osv. Det kan handla om många olika problem som har hopat sig och som påverkar förmågan att vara förälder. Dessa ensamstående unga mammor har också själva i sin barndom t.ex. blivit illa behandlade eller försummade av sina egna föräldrar, eller varit placerade utanför hemmet och saknar goda föräldraskapsmodeller att utgå ifrån. En socialarbetare berättade t.ex. om en ung ensamstående klientmamma som bundit fast sina barn för att hon inte klarat av att se efter dem när de sprang omkring. Familjen bodde som i en ladugård, hemmet var kaotiskt och smutsigt. Mamman hade inte förmåga att hålla reda på varken sina barn eller sitt hushåll.

Barnen blev placerade utanför hemmet och under den tiden hade mamman möjlighet att fundera på sitt föräldraskap varpå det också kom fram att hon själv hade haft en väldigt problematisk barndom. Ett annat klientfall som en socialarbetare tog upp också gällde en ung ensamstående mamma som själv tagit kontakt med barnskyddet och bett barnskyddet placera sitt eget barn pga. att hon är så deprimerad och slut. Hon ringde ofta när hon var berusad. Under utredningen framkom att mamman själv varit placerad utanför hemmet under sin barndom och klientskapet i eftervården hade nyligen också tagit slut. Alla mammans syskon var också placerade utanför hemmet. Enda nätverket som fanns var mormor som också hade missbruksproblem. Klientskapet inom barnskyddet har nu varat i flera år och mamman har fått alla stödformer som finns att få. Mammans trauma från den egna barndomen är så stor att växandet till föräldraskapet sker via barnskyddets alla former av stöd och hjälp. Marginalisering över generationsgränserna inom barnskyddets öppenvård handlar således på basen av socialarbetarnas svar rätt ofta om svaga föräldraskapsmodeller där föräldern inte vet vad eller hur göra, och fastän barnskyddet strävar efter att bryta denna generationsöverskridande kedja av problem är det väldigt svårt att säga om det lyckas.

”...me tietysti toivotaan että tää sukupolvien syrjäytymisen ketju me pystyttäis katkasemaan nyt tän, hänen lapsensa kohdalla, mutta sitä on vaikea ennustaa että toteutuuko se... et ne tota ongelmat tässä näkyy ehkä se ongelmien kasautuminen että ne, niit on niin valtavasti että niinku äitikin on tässä sanonut että et ku hän tekee kaikkensa ja ku yks asia ku saadaan eteenpäin ni aina te vaaditte jotakin muuta, koska niit ongelmia on niin paljon ja niiden korjaaminen on vaikeaa, ja sit tämäkin äiti on sanonut että hän ei tiedä mitä häneltä odotetaan tai vaaditaan koska hänellähän menee nyt paremmin kun hänen omassa lapsuudessaan, et ne vanhemmuuden mallit on niin heikot et ei ole niinku tietoa ees niinkun miten pitäisi olla vanhempi... hän niinku ajattelee että hän toimii vanhempänä oikein ja koska hän toimii paremmin kun hänen oma äitinsä, et niitten puutteiden näkeminen omassa vanhemmuudessa on myös haasteellista koska ei tiedä miten pitäisi toimia” (socialarbetare 3).

”...sijoitat sen lapsen jonnekki muualle, et se ehkä niinku niin rajoihin taipuu ja näin, ja silläkin on joku vaikutus että meneeks se sinne samalle polulle, mut niistäkään ei ole takeita...”(socialarbetare 4).

4.4. Skyddande faktorer i marginalisering över generationsgränserna

När det kommer till skyddande faktorer gällande fenomenet, dvs. sådana faktorer som kan tänkas hindra marginalisering över generationsgränserna tog socialarbetarna upp att en rätt vägande skyddande faktor är nätverket runt familjen. Om barnet och familjen har ett tillräckligt starkt nätverk så förebygger det t.ex. att problem hopar sig. En annan skyddande faktor enligt socialarbetarna är även hemmet. Att man i hemmet ger barnet det som ett barn behöver, dvs. närhet, lyssnar, ser och uppmärksammar barnet. Att man har struktur i

vardagen, klara och tydliga gränser, regler och rutiner och med andra ord skapar en god grund för barnet. En av socialarbetarna påpekade att om man har fått en god grund från barndomen så upprepas ofta denna goda grund i ett senare skede i livet. Fastän barn kanske i tonåren eller under studieåren lever enligt andra mönster tenderar den goda grunden ändå flyttas över på nästa generation och upprepas i något skede av livet. Även positiva egenskaper flyttas således generationer emellan och dessa positiva egenskaper fungerar således också som skyddade faktorer. Om det däremot finns brister i nätverket och hemmet, blir en skyddande faktor att det finns någon som kan erbjuda andra modeller och erbjuda stöd i ett tillräckligt tidigt skede, så som barnskyddet eller skolan. Stöd i ett tillräckligt tidigt skede skyddar barnet från olika risker för barnets utveckling. Det handlar således också om att i ett tidigt skede uppmärksamma föräldrarnas brister och tillföra tillräckligt stöd. Socialarbetarna påpekade att det också är väldigt viktigt att en på något håll har någon som ger positiv uppmuntran, känslor av att lyckas, och känslor av att bli accepterad som en är, att en kan känna att en hör till någon grupp, hör till samhället, känna uppskattning och uppleva respekt fastän en skulle vara i den ”svagare” positionen jämfört med dem som har fått bättre väggkost. Barn behöver således enligt socialarbetarna någon att anknyta till, det behöver inte vara den biologiska föräldern utan det kan vara vem som helst. Att det finns åtminstone en trygg vuxen som barnet har ett grundläggande förtroende till är således också en stor skyddande faktor. Ett par socialarbetare nämnde även ens egna inre resurser som en skyddande faktor. Att en gör sig själv synlig och vågar tala om saker och ting. Att en i sig själv kan hitta verktyg att handskas med problem av olika slag, trots en svår bakgrund. Huruvida en hittar verktyg att handskas med sina problem eller inte, är också till en stor del enligt socialarbetarna beroende av omgivningen eftersom omgivningen ofta kan ha en rätt så stor inverkan på en individs beteende. Omgivningen kan således vara såväl en skyddande faktor som också en riskfaktor, precis som allt det ovannämnda.

”No yks iso on varmaan se verkosto, jos lapsella tai perheellä on riittävän vahva verkosto niin se, sillä ehkästään niinku paljon ongelmien kasautumista, ja jos perhe saa riittävän varhain tukea sillä pystytään niinku suojaamaan lasta...” (socialarbetare 3).

”Mm yks mul tuli, mä kirjotin sen ruotsiks ku mä en tiää mikä se oli suomex, maskrosbarn... elikkä tota et miks on niin että ku sä eläät niinku semmosissa olosuhteissa, siel on päihdeongelmaa, mielenterveysongelmaa ja näin, niin siin on vaikka kolme lasta ja se yks selviytyy, ja mikä siihen on sit vaikuttanu...et se on niinku...hän ei sitte lähe sinne niinku samaan, et se on niinku tavallaan selviytyjä siinä... et sil oli joku suojaava tekijä itsessään niin tota, mut myös uskon siihen että jos lapsella on edes yks ihminen johon hänel on perusluottamus ja hoivaaminen ja läheisyys ja tota niin, ni sekin on suojaavaa et.”(socialarbetare 4).

4.5. Riskfaktorer i marginalisering över generationsgränserna

När det gäller riskfaktorer i sin tur handlar det på basen av socialarbetarnas svar rätt långt om de samma som skyddande faktorerna, men tvärtom. Nätverk t.ex. kan bli en riskfaktor ifall familjen har ett väldigt snävt nätverk, eller inget nätverk alls runt sig. Hemmet där barnet växer upp är bristfälligt i den mening att barnet inte har haft klara och tydliga gränser, regler och rutiner, vilket skapar otrygghet och känsla av att inte ha kontroll. Barnet blir försummat och osynligt och måste ta ansvar för sig själv i en för tidig ålder. Barnet har föräldrar som inte vet hur en skall vara förälder, de vuxna är vilsna varpå barnet också blir vilset. Om livet hemma är kaotiskt och gränslöst finns det enligt socialarbetarna en stor risk att också barnets liv är och/ eller blir kaotiskt och gränslöst, och om barnet inte fått en god grund hemifrån är det väldigt svårt att bygga denna goda grund själv utan någon hjälp. Sammanfattat handlar det således om föräldaskapsmodeller eller interna beteendemodeller i familjen som på något vis är bristfälliga, som av olika orsaker upprepar sig generationer emellan, och där möjligheterna till förändring i någon form och av någon orsak är försvagade eller obefintliga. Orsaken till att möjligheterna till förändring är försvagade handlar i sin tur enligt socialarbetarna om att föräldrar inte vet hur eller var de kan söka hjälp. Traumat eller underskotten är kanske också så stora att man i sitt föräldraskap inte kan ta emot hjälp för att göra en förändring. Orsaken kan också ligga i att myndigheterna inte har tillräcklig service, eller rätt form av service att erbjuda. Det handlar således också enligt socialarbetarna om en samhälllig fråga. Fastän Finland enligt en av socialarbetarna inte har ett klassamhälle på samma sätt som i andra länder, är samhället ändå ojämnt fördelat vilket bottnar sig i samhällets struktur, vad som prioriteras i samhällliga beslut, hurdana resurser och service myndigheter har, vilken form av service som satsas på och hur mycket som satsas på förebyggande arbete. En socialarbetare påpekade också att fenomenet marginalisering över generationsgränserna kan se väldigt olika ut beroende på om man granskar det ur samhällets synvinkel, ur socialarbetares synvinkel eller ur klientens synvinkel. Slutligen tog en socialarbetare också upp det faktum att barnskyddet inte heller når till alla, varpå en riskfaktor också blir att ingen ser problemen, ingen ingriper i svåra förhållanden, ingen kommer in och hjälper eller stöder. Om det inte finns någon där för barnet, inte en enda trygg vuxen som barnet kan anknyta till, och om barnets omgivning snarare upprätthåller än minskar på riskerna till marginalisering kan det innebära stora risker för barnets utveckling och även risker för att fenomenet marginalisering över generationsgränserna fortsätter.

”Joo, niin ne on ne vanhemmuuden erillaiset puutteet ja tavat sitte siinä kasvatuksessa ja se verkosto ja.” (socialarbetare 3).

”... ja sit tietenkä on niinku ihan rakenteelliset, yhteiskunnan rakenteelliset tota tekijät mitkä mun mielest vaikuttaa, erillaiset tulonsiirrot ja prioriteetit, yhteiskunnan päätöksissä ja tota mitä resursseja on viranomaisilla ja mitä palveluja, mihin palveluihin panostetaan ja miten ennaltaehkästään, ja miten panostaa ennaltaehkäsevään työhön...”(socialarbetare 3).

...siin on niinku monta tasoo et se et miltä tasolta tota sit sitä niinku kattoo yhteiskunnan tasolta vai sitte viranomais niinku siltä auttajatyön tasolta tai sitten asiakkaan tasolta niin sit se aina näyttäytyy tietenkä vähän eri tavalla et, mut ehkä tietysti täs lastensuojelussa sosiaalityöntekijänä niin katson siltä asiakastasolta että, ja työntekijän tasolta sitte et... mistä se mahdollisesti johtuu että, mut meillä se näyttäytyy just siinä että, et ei ole sitä niinku resurssia tai kykyä niinku muuttaa sitä tai työstää sitä niinku asiaa ja antaa sit sitä tukea, tarvittavaa tukea sit sinne omalle lapselle että, et sitten jos sitä ei ole mahdollisuutta antaa niinku tukea sitä omaa lastaan ja niinku muodostaa sitä kiintymyssuhdetta ja hyvää vuorovaikutusta, kannustaa ja ohjata niinku eteenpäin ja ottaa apua vastaan niin silloin sillä lapsellakaan ei tietenkään oo kauheen hyvät mahdollisuudet sitte itse aikuisena et”(socialarbetare 3).

” ...mä uskon näin että semmonen trauma mitä ei koskaan oo käsitelly niin se elää jollain tavalla siinä perheessä ja sitten niinku ne rupee oireilemaan, ja tavallaan se vanhemmuuden malli mikä sieltä tulee niin sen kantaa mukanaan, jos ei kukaan tuu siihen niinku auttamaan ja tukemaan ja sano että ei sen tarvi mennä näin, tai niinku et voi saada tukea oireiluun tai pahaan oloon tai mitä tahansa et, mut eihän tää lastensuojelu yllä kaikkiin...”(socialarbetare 4).

”...toisissa ympäristössä niin se riskitekijä pienenee, et jos se geeni on olemassa niin tota, niin sillä niinku perhemallilla ja sillä niinku olosuhteella, kaikilla on niin suuri merkitys kuitenkin.” (socialarbetare 4).

5. Diskussion

I detta kapitel diskuterar jag resultatet i relation till tidigare forskning och teori angående marginalisering över generationsgränserna. Jag redogör också för hur jag upplevde min praktikforskning.

Jag ville veta vad socialarbetarna tänker att vi talar om, när vi talar om marginalisering över generationsgränserna. Svaren som socialarbetarna gav antydde alla på att det är frågan om ett flerdimensionellt fenomen där flera problem kan hopa sig och förändras, vilket också tidigare forskningar har framfört. Notkola et.al (2013, 87) t.ex. förklarar att problem av olika slag är något som tenderar hopa sig hos vissa, och att problemen också till en stor del är generationsöverskridande. Socialarbetarna beskrev fenomenet ifråga som en marginaliseringsspiral som går i arv generationer emellan. Laine (2002) menar att sociala

problem flyttas över generationer via sociala och psykologiska mekanismer, varpå man kan tala om socialt arv. Gustav Jonssons teori om det sociala arvet är således något som bra kan kopplas till socialarbetarnas uppfattningar om vad marginalisering över generationsgränserna handlar om. Begreppet socialt arv syftar på familjeförhållandens och uppväxtvillkors betydelse för hur ett barns liv utvecklas och formas. Det sociala arvet handlar således om att ett barns liv tenderar utforma sig på ett liknande sätt som det gjort för barnets föräldrar (Jonsson, 1969, 45-57). Korhonen (2013, 14) sammanfattar fenomenet marginalisering över generationsgränserna som föräldrars problem och levnadsförhållanden som flyttas över på barnet och påverkar barnet i såväl barndomen som vuxenåldern, vilket också är en bra sammanfattning på vad socialarbetarna tog upp.

Jag ville också veta ifall marginalisering över generationsgränserna blir synligt inom barnskyddets öppenvård, och isåfall hur. Socialarbetarna tog upp att många klienter kommer till barnskyddet med en väldigt tung ryggsäck av problem vilket bekräftar Notkolas et.al. (2013, 89) påstående om att föräldrar och barn som blir klienter i barnskyddets öppenvård tenderar vara i rätt så komplicerade och svåra situationer. Problemen hos klienterna visar sig också rätt ofta vara problem som har gått frammåt som en kedja generationer emellan, varpå marginalisering över generationsgränserna enligt socialarbetarna är något som nog syns rätt tydligt i barnskyddets öppenvård. Fenomenet kan bli synligt på många olika sätt. Ofta verkar det dock handla om bristfälliga föräldraskapsmodeller som uttrycker sig på olika sätt, t.ex. föräldrars orkeslöshet och okunskap att vara förälder, föräldrars egna problem så som missbruk, som i sin tur upprätthåller bristerna i föräldraskapet och speglar sig i föräldrars sätt att vara med barnet. Eftersom föräldern kanske inte har fått någon annan föräldraskapsmodell att följa än den som föräldern fått av sina egna föräldrar är det svårt att veta hur en kunde eller borde göra något annorlunda, varpå föräldraskapsmodeller tenderar gå i arv. Andra forskningar tar också upp föräldraskapets och familjebakgrundens betydelse gällande marginalisering över generationsgränserna. Viljanen (2014, 6) för fram att såväl negativa som positiva föräldraskapsmodeller tenderar gå i arv då både positiva och negativa aspekter flyttas över generationsgränserna. Bristen på stödnätverk och olika former av underprivilegiering som arbetslöshet och fattigdom är vidare andra företeelser som socialarbetarna ansåg att ofta blir synliga. Ekonomiska faktorer, fattigdom och försörjningsproblem har också i andra forskningar identifierats som generationsöverskridande problem. Att unga t.ex. hamnar utanför utbildningen och arbetsmarknaden tenderar ha en koppling med föräldrars bakgrund av låg utbildning eller arbetslöshet (Viljanen 2014, 8-9).

En socialarbetare tog upp att marginalisering ofta kopplas med underprivilegiering, men att problem som flyttas över generationer inte alltid behöver handla om marginalisering i den mening att en är utanför alla områden av livet utan allt kan t.ex. se bra ut utifrån, en kan ha ett välbetalt jobb osv. medan det inre kan vara kaotiskt. Social- och hälsovårdsministeriet (2014) påpekar också att man med begreppet marginalisering ofta syftar på aktuella former av samhällelig underprivilegiering och att det ofta handlar om en följd av olika problem vilket hindrar individer från att fullt delta i normala samhällliga aktiviteter. Sauristo (2013) poängterar också att marginalisering är något som framskrider i olika skeden och alla marginaliserade är inte i samma grad och på samma sätt marginaliserade. Marginalisering över generationsgränserna är inte något som nödvändigtvis sker automatiskt och hos alla. Problem som flyttas över generationsgränserna kan således variera från den ena ytterligheten till den andra, eller något där emellan och problemen ”ärvs” inte nödvändigtvis heller över generationer som samma problem. Suomen mielenterveysseura och Vilhula (2007, 13) påpekar att svåra uppväxtförhållanden ökar marginaliseringsrisken men de leder dock inte automatiskt till det. En socialarbetare konstaterade att alla har problem av olika slag, men alla har inte verktyg att handskas med dem på ett konstruktivt sätt. Marginalisering över generationsgränserna kan således enligt socialarbetarna uttrycka sig på det viset att en söker känslor av välmående på annat håll t.ex genom alkohol, eller genom att skaffa barn som väldigt ung eftersom en inte vet hur en skall handskas med det egna illamåendet.

Enligt Notkola et.al. (2013, 90) är de vanligaste orsakerna till klientskap inom barnskyddet moderns missbruks- eller psykiska problem, försummande av barnets skötsel, eller barnets skol- och missbruksproblem. Notkola et. al. (2013, 201-202) för vidare fram att olika förändringar i samhället som påverkar barnskyddsbehovet t.ex. är ökad ostabilitet i barns liv bl.a. i och med föräldrars ökade missbruk, försvagade stödnätverk bland barnfamiljer, problem som hopar sig och generationsöverskridande problem. Suomen mielenterveysseura och Vilhula (2007, 70) påpekar också att extra uppmärksamhet borde läggas på t.ex. missbrukande, psykiskt sjuka, ensamstående och våldsamma föräldrar och deras barn och man borde t.ex. lära ut nya sätt att klara av konflikter. Jag bad socialarbetarna ta upp exempel på klientfall gällande marginalisering över generationsgränserna som de stött på i sitt arbete. Exempelen kretsade mycket just kring ensamstående föräldrar, ofta unga mödrar med snäva nätverk eller inga nätverk alls. Föräldern har ofta också själv i sin barndom t.ex. försummats av sina egna föräldrar, saknar goda föräldraskapsmodeller att utgå ifrån och har kanske därtill

också missbruksproblem, ingen utbildning och är ekonomiskt underprivilegerad. Eftersom det ”naturliga” stödet i fall som dessa inte finns att få är familjen ofta i behov av samhälleligt stöd. Att bryta eller försvaga kedjor av problem som flyttas över generationer på detta vis anser Koivisto och Puro (2014, 110) att är möjligt ifall att föräldrarna uppfattar situationen och är motiverade till förändring. När det kommer till förebyggandet av marginalisering handlar det således enligt Notkola et.al. (2013, 87) om att eliminera riskfaktorer och förstärka skyddande faktorer. Som tidigare nämnt kan såväl positiva som negativa aspekter flyttas över generationsgränserna, vilket också framkommer i Gustav Jonssons teori om det sociala arvet (Jonsson, 1969, 45-57). De positiva aspekterna kan således ses som skyddande faktorer i marginalisering över generationsgränserna och de negativa aspekterna som riskfaktorer.

Gällande de skyddande faktorerna dvs. sådana faktorer som kan tänkas hindra marginalisering över generationsgränserna tog socialarbetarna främst upp nätverket runt familjen, en god grund från hemmet dvs. struktur i vardagen och växelverkan mellan barn och förälder, ingripande och stöd i ett tillräckligt tidigt skede, en trygg vuxen som en kan lita på, samt egna inre resurser. Korhonen (2013, 74) har också i sin forskning kommit fram till väldigt liknande resultat. Viljanen (2014, 7) för fram betydelsen av förhållanden och växelverkan för barnets välmående. Barnets välmående anses till en stor del ha att göra med kvaliteten på förhållandet mellan förälder och barn varpå Viljanen (2014, 7) menar att det är av stor vikt att rikta interventioner på att förbättra kvaliteten på förhållandet mellan förälder och barn, och inte bara på att förbättra föräldrars välmående. Om förhållandet mellan förälder och barn av någon orsak dock inte går att förbättra menade socialarbetarna att det är viktigt att det finns åtminstone en trygg vuxen som barnet kan anknyta till och ha ett förtroende för som kan erbjuda andra modeller och hjälpa barnet att utveckla resurser för att inte bli en del av en eventuell generationsöverskridande marginaliseringspiral. Notkola et.al (2013, 90) lyfter också upp betydelsen av förtroendefulla förhållanden som en central faktor för barns och ungas självkänsla och utvecklandet av inre överlevnadsresurser.

Riskfaktorerna kan på basen av socialarbetarnas svar konstateras vara ganska långt de samma som de skyddande faktorerna, men tvärtom. Riskfaktorerna handlar således enligt socialarbetarna om gränslöshet i den mening att regler eller rutiner saknas i hemmet, barnet blir försummat och föräldrar vet inte hur de skall vara föräldrar. Också gener, bristfällig service och ojämlikt samhälle lyftes upp av socialarbetarna. Notkola et.al. (2013, 55-57) menar att uttrycket marginalisering över generationsgränserna syftar på betydelsen av

tillräckliga uppväxtförhållanden som en förutsättning för barnets utveckling, och på basen av socialarbetarnas uppfattningar kring vad riskfaktorerna gällande marginalisering över generationsgränserna är, handlar det precis om detta. Riskfaktorer kan således konstateras vara olika former av avvikelser i barnets utveckling samt marginaliserings producerande uppfostringsprocesser och omgivningar (Notkola et.al, 2013, 55-57). Sammanfattat handlar det således om föräldaskapsmodeller eller interna beteendemodeller i familjen som på något vis är bristfälliga, som av olika orsaker upprepar sig generationer emellan, och där möjligheterna till förändring i någon form och av någon orsak är försvagade eller obefintliga. Orsaken till att möjligheterna till förändring är försvagade handlar i sin tur enligt socialarbetarna om att föräldrar inte vet hur eller var de kan söka hjälp, eller av olika orsaker inte klarar av att ta emot hjälp. Det kan också ligga i att myndigheterna inte har tillräcklig service, eller rätt form av service att erbjuda. På basen av socialarbetarnas svar handlar det således även om samhällets struktur, vad som prioriteras i samhälleliga beslut, hurdana resurser och service myndigheter har, vilken form av service en satsar på och hur mycket som satsas på förebyggande arbete. Korhonen (2013, 57) listar också upp föräldraskapet och föräldrars handlande, barnets individuella utveckling, växelverkan mellan förälder och barn, andra relationer samt myndigheters brister i stödnätverk, oåtkomligt stöd och strukturella faktorer i samhället som riskfaktorer. Barnskyddet skall vara en marginaliseringsförebyggande och lindrande intervention (Notkola et.al., 2013, 90), men gällande olika former av brister i service är det dock ett faktum att belastningen på bl.a. barnskyddet enligt Notkola et.al. (2013, 64) har varit under ständig ökning vilket kan tänkas vara en orsak till att socialarbetarna inte alltid har resurser att erbjuda rätt form av service åt klienter. Att ingripa i ett tidigt skede och förebygga att problem eskalerar har redan länge varit ett allmänt mål i samhället, men som Notkola et.al. (2013, 89) tar upp är det fortfarande rätt vanligt att barns och ungas problem kommer för sent in i stödkretsen, eller att hjälpen i andra service inte är tillräckliga för att förebygga behovet av barnskydd. Rätt mycket faller således på barnskyddets område, speciellt på barn och familjecentrerade öppenvårds- åtgärder, och åtgärder för att förbättra barns och ungas uppväxtförhållanden (Notkola et.al., 2013, 90).

Att hindra marginalisering över generationsgränserna genom att förstärka de skyddande faktorerna och eliminera riskfaktorerna kan således konstateras vara lättare sagt än gjort. Som Koivisto och Puro (2014, 110) säger måste klienterna för det första uppfatta situationen och vara motiverade till förändring för att de skall kunna ta emot hjälp och för att hjälp skall kunna erbjudas. För det andra gäller det att kunna erbjuda tillräcklig service och hitta rätt

form av service till klienterna vilket inte är en självklarhet i och med klienternas ofta rätt så komplicerade och svåra situationer (Notkola et.al., 2013, 89). Den ökade belastningen på barnskyddet leder också till att barnskyddet inte har tillräckligt med resurser (Notkola et.al., 2013, 64). Socialarbetarna påpekade också att barnskyddet heller inte når till alla. Det är således också en samhällelig fråga, dvs. vad som prioriteras i samhället och vad som satsas på. Notkola et. al. (2013, 202) påpekar t.ex. att förflyttningen av välfärdsekonomin från investeringar till nedskärningar bla. är en faktor som stigit ur samhällets förändringar och som påverkat barnskyddsbehovet. Omgivningen en lever i påverkar rätt starkt hur en ser på saker och ting. Individen anpassar sig efter sina omgivningar utgående från de förutsättningar individen har, individuella målsättningar men också sociala möjligheter och hinder differentierar således barndomens och vuxenlivets beteende (Notkola et.al., 2013, 55-57). Samhällets förändringsprocessers inverkar på individers och familjers problem får ofta för lite uppmärksamhet, och när det kommer till marginalisering t.ex. skymmer en sådan snäv syn marginaliseringens karaktär som uttryckligen handlar om motstridigheter mellan individers levnadsförlopp och samhällets förväntningar, dvs. ett förhållande problem (Notkola 2013, 201). Det finska marginaliseringsbegreppet har också kritiserats för att rikta för mycket uppmärksamhet på individen fastän det i verkligheten ofta är fråga om många olika yttre faktorer som skymmer individens egna möjligheter att kontrollera sitt liv (Notkola et.al., 2013, 63- 64). På basen av socialarbetarnas svar handlar marginalisering över generationsgränserna såväl om individuella aspekter som samhällliga aspekter. Det är ett flerdimensionellt fenomen som kan bero på flera saker, och som kan uttrycka sig på olika vis. I Gustav Jonssons teori om det sociala arvet framhävs också att det sociala arvet, eller marginalisering över generationsgränserna kan granskas utgående från såväl ett brett som ett mer snävt perspektiv. Det bredare perspektivet handlar om att se på det sociala arvet utgående från en samhällelig nivå där man betraktar hur samhället påverkar förekomsten av socialt arv, och det snävare perspektivet i sin tur går ut på att granska det sociala arvet på individnivå, dvs. det sociala arvets förekomst individer emellan (Jonsson, 1969, 45-57). Socialarbetarna påpekade även att fenomenet kan se väldigt olika ut beroende på om en ser på det från samhällets synvinkel, en socialarbetares synvinkel eller klientens synvinkel, och i denna studie har jag försökt ta fasta på socialarbetarnas synvinkel på fenomenet i fråga.

Syftet med denna praktikforskning var ta reda på hur socialarbetare uppfattar fenomenet marginalisering över generationsgränserna, hur fenomenet syns i barnskyddets öppenvård enligt socialarbetare och vad socialarbetare anser att det finns för skyddande faktorer och

riskfaktorer i marginalisering över generationsgränserna. Jag upplever att jag lyckats besvara mina forskningsfrågor rätt bra. Socialarbetarna som deltog i undersökningen var i olika åldrar men hade alla en relativt lång arbetserfarenhet inom barnskyddets öppenvård. Socialarbetarna hade således en hel del erfarenheter att dela med sig av gällande marginalisering över generationsgränserna i barnskyddets öppenvård, och jag upplever således att jag med hjälp av mitt material har kunnat beskriva vad socialarbetarna som deltog i undersökningen tänker angående fenomenet marginalisering över generationsgränserna. I och med att informanterna även lyfte upp liknande faktorer som betydelsefulla upplever jag att resultaten är värdefulla, trots att mitt material endast baserar sig på fyra socialarbetares åsikter. Mina resultat är också väldigt samstämmiga med vad tidigare forskningar har kommit fram till vilket å ena sidan ökar trovärdigheten men o andra sidan tillför denna forskning inte direkt något nytt. Jag tänker mig att denna forskning ändå kan bidra till att personalen på Månsas barnskydd får en inblick i vad fenomenet marginalisering över generationsgränserna handlar om och kan således leda till diskussion kring ämnet ifråga, vilket i sig kan vara av värde. Jag hoppas således att denna praktikforskning kommer att vara till nytta på arbetsplatsen och att denna undersökning hjälper personalen få ökad kunskap gällande fenomenet marginalisering över generationsgränserna.

Utförandet av undersökningen var mycket givande. Socialarbetarna som deltog i undersökningen verkade positivt inställda till mig som studerande och ville gärna dela med sig sina synpunkter gällande fenomenet ifråga, många av socialarbetarna var även själva väldigt intresserade av ämnet. Jag upplever att intervjuerna var mycket givande och gav mig mycket nyttig kunskap. Överlag kan jag konstatera att denna praktikforskning ur min synvinkel var lyckad. Jag har själv upplevt processen som givande och den har ökat min förståelse för fenomenet marginalisering över generationsgränserna.

Källförteckning

Burr, V. 2003. *Social constructionism*. 2:a uppl. London: Routledge.

Denscombe, M. 2011. *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Helsingfors stad, social och hälsovård, barnfamiljers tjänster, barnskydd:
<http://www.hel.fi/static/mirror-v2/archive/www.hel.fi/www/helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lapsiperheiden-palvelut/lastensuojelu.html> (Hämtad: 17.12.2014)

Jonsson, G. 1969. *Det sociala arvet*. Tiden/Folksam.

Järvistö, C. 2014. *Arbetslösa ungdomar, en följd av ett socialt arv, eller är det så? Fyra berättelser om att vara ung och arbetslös*. Magisteravhandling i socialt arbete. Helsingfors universitet.

Koivisto E. & Puro M. (2014) *Ylisukupolvisuus ja sosiaalityö: onnistumisia lastensuojelutyön arjessa*. Magisteravhandling i socialt arbete. Tammerfors universitet.
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/95673/GRADU-1402666899.pdf?sequence=1>
(Hämtad 17.12.2014)

Korhonen, E. 2013. *Sosiaalisten ongelmien ylisukupolvinen siirtyminen. Lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijöiden näkökulma*. Magisteravhandling i socialt arbete. Tammerfors universitet.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/84349/gradu06549.pdf?sequence=1> (Hämtad 17.12.2014)

Kvale, S. & Brinkmann, S. 2009. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Laine, K. 2002. Origins, syrjäytymisen syntymekanismit varhaislapsuudessa. SYREENI, Suomen Akatemian tutkimusohjelma 2000-2003 Syrjäytyminen, eriarvoisuus ja etniset suhteet Suomessa. Suomen Akatemian tiedaamiainen 15.5.2002.
<http://www.aka.fi/fi/A/Suomen-Akatemia/Mediapalvelut/Tiedotteet/Tiedotteet-2002/Syrjaytyminen-voi-alkaa-jo-varhaislapsuudessa/>. (Hämtad 17.12.2014)

Notkola, V. et.al. 2013. *Nuorten syrjäytyminen - tietoa, toimintaa ja tuloksia?* Eduskunnan Tarkastusvaliokunnan julkaisu:1/2013.
<http://web.eduskunta.fi/dman/Document.phx?documentId=jz32213140909180> (Hämtad 17.12.2014)

Saurama E. & Julkunen J. (2009) *Lähestymistapana käytäntötutkimus*. I: Mäntysaari, Pohjola & Pösö (toim.) *Sosiaalityö ja teoria*. Jyväskylä: Ps-kustannus, 293–314.

Sauristo, H. 2013. Uudistuva sosiaalialan osaaminen. *Nuorten syrjäytyminen ilmiönä*, 8 oktober. <http://blogit.metropolia.fi/uudistuva-sosiaalialan-osaaminen/2013/10/08/nuorten-syrjaytyminen-ilmiona/#sthash.NWIKjt1A.dpuf> (Hämtad 17.12.2014).

Socca: huvudstadsregionens kompetenscenter inom det sociala området:
http://www.socca.fi/praksis/tutkimustietopankki_ylisukupolvisista_ilmioista (Hämtad 17.12.2014)

Stm: sosiaali- ja terveysministeriö. Syrjäytymisen ja köyhyyden estäminen.
http://www.stm.fi/hyvinvointi/osallisuuden_edistaminen/syrjaytyminen_ja_koyhyden_ehkaiseminen. (Hämtad 17.12.2014).

Suomen mielenterveysseura & Vilhula, A. (2007). *Sosiaalinen perimä. Ylisukupolviset kohtalot tutkimuskirjallisuuden valossa*.
http://www.mielenterveysseura.fi/files/64/Sosiaalinen_perima.pdf (Hämtad 17.12.2014)

Uggerhøj, Lars (2014) *Learning from each other – Collaboration Processes in Practice Research*. Nordic Social Work Research.

Viljanen, V. 2014. Ylisukupolvinen syrjäytyminen - tutkimuksia ja kirjallisuutta. Socca 2014. Oppimisverkoston kick-off 8.9.2014.
http://www.socca.fi/files/3754/Ylisukupolvinen_syrjaytyminen_-_tutkimusta_ja_kirjallisuutta_Vuokko_Viljanen_2014.pdf (Hämtad 17.12.2014)

Bilaga 1. Intervjuguide

Eftersom jag gör en kvalitativ studie utför jag min semistrukturerade intervju enligt en intervjuguide som fokuserar på vissa teman och förslag till frågor som kan ändras till sin form och ordningsföljd vid behov. Frågorna är öppna och meningen är att föra in intervjupersonen på vissa teman, där intervjupersonen själv får välja vad denne tar fasta på och tycker att är viktigt inom undersökningsområdet.

Marginalisering över generationsgränserna är ett fenomen som kan granskas ur många olika synvinklar varpå jag har begränsat min forskning till att undersöka hur fenomenet ser ut i barnskyddets öppenvård. Jag är intresserad av att veta hur marginalisering över generationsgränserna syns inom barnskyddets öppenvård, samt vad du tänker att det finns för skyddande faktorer och riskfaktorer angående fenomenet, dvs. sådana faktorer som kan tänkas hindra marginalisering över generationsgränserna, och sådana faktorer som tvärtom kan tänkas öka risken till marginalisering över generationsgränserna. Jag vill också veta hurudana sätt eller metoder ni inom barnskyddets öppenvård har tillgång till för att hindra marginalisering över generationsgränserna, samt vad du tänker att det inom barnskyddets öppenvård skulle behövas för sätt eller metoder för att hindra marginalisering över generationsgränserna.

1. Med tanke på det jag just sade angående mina frågor av intresse: Vad tänker du att marginalisering över generationsgränserna innebär?

2. Upplever du att marginalisering över generationsgränserna hos klienter (föräldrar och/ eller barn) blir synliga i barnskyddets öppenvård, och vilka uttryck kan marginalisering över generationsgränserna ta sig när det gäller klienter (föräldrar och/ eller barn) isåfall?

- Hur syns marginalisering över generationsgränserna bland klienter (föräldrar och/ eller barn) iså fall?
- I vilka sammanhang syns marginalisering över generationsgränserna bland klienter (föräldrar och/ eller barn), (när och var)?
- Ge exempel på vanliga och kanske även ovanligare sätt som marginalisering över generationsgränserna kan framträda!

3. Hurdana/vilka typer av marginalisering över generationsgränserna anser du att ofta blir tydliga ur ditt socialarbetarperspektiv i fråga om de klienter (föräldrar och/ eller barn) du har och har haft?

- Hurudana/ vilka typer av marginalisering över generationsgränserna bland klienter (föräldrar och/ eller barn) som du kommer att tänka på är de mest typiska/ vanliga?
- Vad tänker du att marginalisering över generationsgränserna beror på?

4. Kan du utgående ifrån dina egna erfarenheter nämna exempel på marginalisering över generationsgränserna som du stött på under den tid du har jobbat inom barnskyddets öppenvård?

- Vad tänker du att det finns för skyddande faktorer i marginalisering över generationsgränserna?
- Vad tänker du att det finns för riskfaktorer när det kommer till marginalisering över generationsgränserna?

5. Vad kan du som socialarbetare, eller barnskyddets öppenvård som helhet, göra för att hindra marginalisering över generationsgränserna?

- Vad har ni inom barnskyddets öppenvård tillgång till för sätt eller metoder för att hindra marginalisering över generationsgränserna?
- Vad tänker du som socialarbetare att inom barnskyddets öppenvård skulle behövas för sätt eller metoder för att hindra marginalisering över generationsgränserna?

6. Anser du att marginalisering över generationsgränserna bland klienter (föräldrar och/ eller barn) har förändrats under den tid du har arbetat som socialarbetare, och i så fall hur? Ge exempel!

7. Anser du att barnskyddets sätt att beakta marginalisering över generationsgränserna hos klienter (föräldrar och/ eller barn) inom öppenvården har förändrats under den tid du har arbetat som socialarbetare, och i så fall hur? Ge exempel!

8. Anser du att barnskyddets sätt att beakta marginalisering över generationsgränserna hos klienter (föräldrar och/ eller barn) inom öppenvården borde förändras, och i så fall hur? Ge exempel!

Bilaga 2. Informationsbrev

Hej!

Jag studerar socialt arbete på statsvetenskapliga fakulteten vid Helsingfors universitet. I magisterstudierna ingår praktikforskning och jag har kommit till Månsas barnskydd för att göra min praktikforskning. Praktikforskningen kan genomföras som en del av pro gradu avhandlingen, vilket jag har planerat att göra. Jag kommer således under min praktikforskningsperiod att samla in material för såväl min praktikforskning som min pro gradu avhandling. Praktikforskningsperioden varar ungefär två månader, och under denna period kommer jag att arbeta på min praktikforskning delvist här på Månsas barnskydd, och delvist på distans. Ämnet för min praktikforskning och pro gradu avhandling är marginalisering över generationsgränserna, och syftet är att få en inblick i hur fenomenet syns inom barnskyddets öppenvård. Jag kommer att närma mig ämnet genom att intervjua ungefär fem socialarbetare här inom öppenvården på Månsas barnskydd, angående ämnet ifråga. Eftersom du arbetar som socialarbetare i öppenvården på Månsas barnskydd skulle jag gärna vilja intervjua dig, och via det ta del av din erfarenhetskunskap. Intervjun varar ungefär en och en halv timme. Ditt deltagande är frivilligt och du har rätt att låta bli att svara på frågor, och avbryta din medverkan när du vill. Som deltagare i forskningen garanteras du anonymitet, vilket innebär att uppgifter om dig behandlas konfidentiellt. Uppgifter som på något vis kan härledas till din person kommer således att avidentifieras, och ditt namn, kön, ålder eller andra uppgifter kommer inte att publiceras. Jag kommer att bilda in intervjun för att lättare kunna behandla mitt material. Ingen annan än jag kommer att ha tillgång till det material jag samlar in. Allt material kommer att förstöras när jag har avlagt min praktikforskning och min pro gradu avhandling (våren 2017). Materialet kommer att användas enbart för forskningsändamål, dvs. för min praktikforskning och min pro gradu avhandling.

Med vänliga hälsningar,

Anna Siegfrids

Studerande vid Helsingfors universitet

Bilaga 3. Samtyckesblankett

Härmed samtycker jag att det jag delger får användas för forskningsändamål. Jag har informerats om forskningen och jag känner till att jag kan låta bli att svara på frågor, och avbryta mitt deltagande när jag vill.

.....

Underskrift

.....

Namnförtydligande

.....

Datum

Liite 1. Haastattelurunko

Teen kvalitatiivisen tutkimuksen käyttäen puolistrukturoituja haastatteluita. Haastattelujen perustana toimii haastattelurunko, joka keskittyy tiettyihin teemoihin ja kysymyksiin joiden järjestystä, sekä muotoa voidaan tarvittaessa muuttaa. Kysymykset ovat avoimia ja tarkoitus on saattaa haastateltava tiettyihin teemoihin. Haastateltava saa itse valita mihin hän tarttuu sen perusteella mikä hänen mielestään on tutkimusaiheessa tärkeitä.

Ylisukupolvista syrjäytymistä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta ja olen rajannut tutkimustani keskittymään siihen, miltä kyseinen ilmiö näyttää lastensuojelun avohuollossa. Olen kiinnostunut siitä, miten ylisukupolvinen syrjäytyminen näkyy lastensuojelun avohuollossa, sekä mitkä ylisukupolviseen syrjäytymiseen liittyvät suojaavat tekijät, ja riskitekijät sinun mielestäsi ovat. Suojaavilla tekijöillä tarkoitan sellaisia tekijöitä joiden voidaan ajatella estävän ylisukupolvisen syrjäytymisen riskiä, ja riskitekijöillä taas tarkoitan sellaisia tekijöitä joiden päinvastoin, voidaan ajatella suurentavan ylisukupolvisen syrjäytymisen riskiä. Haluan myös tietää millaisia tapoja tai menetelmiä teillä lastensuojelun avohuollossa on käytössä ylisukupolvisen syrjäytymisen estämiseksi, ja millaisia tapoja tai menetelmiä sinä ajattelet, että lastensuojelun avohuolto tarvitsee ylisukupolvisen syrjäytymisen estämiseksi.

1. Ajatellen sitä mitä juuri kerroin koskien kiinnostusaiheitani: Mitä sinä ajattelet, että ylisukupolvinen syrjäytyminen tarkoittaa?

2. Koetko sinä, että ylisukupolvinen syrjäytyminen tulee näyväksi lastensuojelun avohuollon asiakkaiden (vanhempien ja/ tai lasten) keskuudessa, ja jos, niin miten ylisukupolvinen syrjäytyminen ilmenee asiakkaiden (vanhempien ja/ tai lasten) keskuudessa?

- Miten ylisukupolvinen syrjäytyminen siinä tapauksessa näkyy asiakkaiden (vanhempien ja/ tai lasten) keskuudessa?
- Missä yhteydessä ylisukupolvinen syrjäytyminen näkyy asiakkaiden (vanhempien ja/ tai lasten) kohdalla (milloin ja missä)?
- Anna esimerkkejä tavallisista ja ehkä myös epätavallisista tavoista siitä miten ylisukupolvinen syrjäytyminen voi esiintyä!

3. Minkä tyyppisiä/ millaisia ylisukupolvisen syrjäytymisen muotoja sinä sosiaalityöntekijänä näet usein näyttäytyvän niiden asiakkaiden (vanhempien ja/ tai lasten) keskuudessa joita sinulla on ja on ollut?

- Minkä tyyppisiä/ millaisia ovat ne tyypillisimmät/ tavallisimmat ylisukupolvisen syrjäytymisen muodot niiden asiakkaiden (vanhempien ja/ tai lasten) kohdalla joita tulet ajatelleeksi?
- Mistä sinä ajattelet että ylisukupolvinen syrjäytyminen johtuu?

4. Voitko omien kokemuksiesi perusteella mainita esimerkkejä ylisukupolvisesta syrjäytymisestä jota olet kohdannut sinä aikana kun olet ollut töissä lastensuojelun avohuollossa?

- Mitkä ovat mielestäsi ylisukupolviseen syrjäytymiseen liittyvät suojaavat tekijät?
- Mitkä ovat mielestäsi ylisukupolviseen syrjäytymiseen liittyvät riskitekijät?

5. Mitä sosiaalityöntekijä, tai lastensuojelun avohuolto kokonaisuudessaan, voi tehdä estääkseen ylisukupolvista syrjäytymistä?

- Millaisia tapoja tai menetelmiä teillä lastensuojelun avohuollossa on käytössänne ylisukupolvisen syrjäytymisen estämiseen?
- Millaisia tapoja tai menetelmiä sinä sosiaalityöntekijänä ajattelet, että lastensuojelun avohuolto tarvitsee ylisukupolvisen syrjäytymisen estämiseen?

6. Koetko, että ylisukupolvinen syrjäytyminen asiakkaiden (vanhempien ja/ tai lasten) keskuudessa on muuttunut sen aikana kun olet työskennellyt sosiaalityöntekijänä, ja miten siinä tapauksessa? Anna esimerkkejä!

7. Koetko, että lastensuojelun avohuollon tapa huomioida ylisukupolvista syrjäytymistä asiakkaiden (vanhempien ja/ tai lasten) kohdalla on muuttunut sen aikana kun olet työskennellyt sosiaalityöntekijänä, ja miten siinä tapauksessa? Anna esimerkkejä!

8. Koetko, että lastensuojelun avohuollon tapa huomioida ylisukupolvista syrjäytymistä asiakkaiden (vanhempien ja/ tai lasten) kohdalla tulisi muuttua, ja miten siinä tapauksessa? Anna esimerkkejä!

Liite 2. Tiedote

Hei!

Opiskelen sosiaalityötä valtiotieteellisessä tiedekunnassa Helsingin yliopistolla. Maisterinopintoihin kuuluu käytäntötutkimus, ja olen tullut Maunulan lastensuojeluun tekemään käytäntötutkimukseni. Käytäntötutkimusta voidaan tehdä osana pro gradu tutkintoa, ja näin minä olen ajatellut tehdä. Tulen siten käytäntötutkimusjaksoni aikana keräämään aineistoa sekä käytäntötutkimukseen, että pro gradu tutkintoon. Käytäntötutkimusjakso kestää noin kaksi kuukautta, ja tämän jakson aikana tulen työstämään käytäntötutkimustani, osittain täällä Maunulan lastensuojelussa, ja osittain etäältä. Käytäntötutkimukseni ja pro gradu tutkintoni aiheena on ylisukupolvinen syrjäytyminen, ja tarkoituksena on saada käsitys siitä miten ilmiö näkyy lastensuojelun avohuollossa. Lähestyn aihetta haastattelemalla noin viittä sosiaalityöntekijää täältä Maunulan lastensuojelun avohuollosta. Koska sinä työskentelet Maunulan lastensuojelun avohuollossa sosiaalityöntekijänä haluaisin mielelläni haastatella sinua, ja sitä kautta päästä osalliseksi kokemustietoasi. Haastattelu kestää noin puolitoista tuntia. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, ja sinulla on oikeus jättää vastaamatta kysymyksiin, sekä keskeyttää osallistumisesi milloin tahansa. Tutkimuksen osallistujana anonyymiteettisi turvataan. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikki sinua koskevat tiedot käsitellään luottamuksellisesti. Sellaiset tiedot jotka jollain tavalla voidaan liittää sinuun poistetaan tai muutetaan niin, että niistä ei pysty tunnistamaan sinua. Nimesi, sukupuolesi, ikäsi tai muuta tietoa henkilöllisyydestäsi ei julkaista. Tulen nauhoittamaan kaikki haastattelut pystyäkseni käsittelemään keräämääni aineistoa helpommin. Kukaan muu paitsi minä ei tule pääsemään keräämääni aineistoon käsiksi. Tulen tuhoamaan kaikki nauhoitamani haastattelut sen jälkeen kun olen tehnyt käytäntötutkimukseni ja pro gradu tutkintoni valmiiksi (kevällä 2017). Aineistoa tullaan käyttämään pelkästään tutkimustarkoitukseen, toisin sanoen käytäntötutkimukseeni ja pro gradu tutkintooni.

Ystävällisin terveisin

Anna Siegfriids

Helsingin Yliopiston opiskelija

Liite 3. Suostumuslomake

Minä annan suostumukseni siihen, että antamani haastattelu voidaan käyttää tutkimustarkoitukseen. Olen saanut tietoa tutkimuksesta ja tiedän, että voin jättää vastaamatta kysymyksiin, sekä keskeyttää osallistumiseni milloin tahansa.

.....

Allekirjoitus

.....

Nimentarkennus

.....

Päivämäärä

Suomenkielinen tiivistelmä.

1. Työn tausta ja tavoite

Maisterinopintoihini kuuluu käytäntötutkimus, ja muun muassa Maunulan lastensuojelusta toivottiin opiskelijaa joka tulisi tekemään käytäntötutkimuksen heille ylisukupolvisesta syrjäytymisestä. Olen itse toiminut sosiaalityöntekijänä Itäkeskuksen lastensuojelussa, sekä arviointiyksikössä keväällä 2014, että avohuollossa syksyllä 2014 jonka kautta tutkimusaihe oli minulle jo osittain tuttu ja myös mielenkiintoa herättävä. Halusin näistä syistä suorittaa käytäntötutkimukseni juuri kyseisestä aiheesta. Tutkimusaihe on kiinnostava ja myös tärkeä tutkimuskohde, jotta ilmiöstä saisi tarkemman käsityksen, ja sitä kautta myös ideoita siihen miten ylisukupolvista syrjäytymistä mahdollisesti voitaisiin estää.

Ylisukupolvinen syrjäytyminen tarkoittaa lyhkäisyydessään vanhempien ongelmien ja olosuhteiden siirtymistä omille lapsille jotka vaikuttavat lapseen sekä lapsuudessa, että aikuisena (katso myös Korhonen 2013, 14). Syrjäytymiskeskusteluissa puhutaan usein myös riskien kasaantumisesta perheissä jolloin eri sosiaalipalvelut jotka ehkäisevät riskien kasaantumista lapsiperheissä tulee olennaisiksi. Ylisukupolvisen syrjäytymisen ehkäisyssä on siis kyse riskitekijöiden poistamisesta ja suojaavien tekijöiden vahvistamisesta. (Notkola et al. 2013, 87). Muun muassa lastensuojelu on kenttä sosiaalipalveluissa missä ylisukupolvinen syrjäytyminen tulee näkyviin eri tavoin ja keskityn tutkimuksessani lastensuojelun avohuoltoon.

Käytäntötutkimusta voidaan tehdä osana pro gradu tutkintoa, ja näin minä olen ajatellut tehdä. Keräsin siten käytäntötutkimusjaksoni aikana aineistoa sekä käytäntötutkimukseen, että pro gradu tutkintoon. Käytäntötutkimukseni ja pro gradu tutkintoni aiheena on kuten jo mainittu ylisukupolvinen syrjäytyminen, ja tarkoituksena on saada käsitys siitä miten ilmiö näkyy lastensuojelun avohuollossa. Lähestyin aihetta haastatteleamalla neljää sosiaalityöntekijää Maunulan lastensuojelun avohuollosta. Ylisukupolvista syrjäytymistä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta ja rajasin tutkimustani keskittyen siihen, miltä kyseinen ilmiö näyttää lastensuojelun avohuollossa. Kiinnostusaiheeni olivat miten ylisukupolvinen syrjäytyminen näkyy lastensuojelun avohuollossa, sekä mitkä ylisukupolvisen syrjäytymiseen liittyvät suojaavat tekijät, ja riskitekijät sosiaalityöntekijöiden mielestä olivat. Suojaavilla tekijöillä tarkoitan sellaisia tekijöitä joiden voidaan ajatella estävän

ylisukupolvisen syrjäytymisen riskiä, ja riskitekijöillä taas tarkoitan sellaisia tekijöitä joiden päinvastoin, voidaan ajatella suurentavan ylisukupolvisen syrjäytymisen riskiä. Pääsääntöinen tutkimuskysymykseni oli siis miten sosiaalityöntekijät määrittelee ylisukupolvisen syrjäytymisen ilmiön ja miten ilmiö näkyy lastensuojelun avohuollossa sosiaalityöntekijöiden mukaan. Vastasin seuraaviin tutkimuskysymyksiin.

1: Miten ylisukupolvinen syrjäytyminen näkyy lastensuojelun avohuollossa sosiaalityöntekijöiden mukaan?

2: Mitkä ovat sosiaalityöntekijöiden mielestä ylisukupolvisen syrjäytymiseen liittyvät suojaavat tekijät?

3: Mitkä ovat sosiaalityöntekijöiden mielestä ylisukupolvisen syrjäytymiseen liittyvät riskitekijät?

2. Metodi ja aineisto

Tein kvalitatiivisen tutkimuksen käyttäen puolistrukturoituja haastatteluita. Haastattelujen perustana toimi haastattelurunko, joka keskittyi tiettyihin teemoihin ja kysymyksiin joiden järjestystä, sekä muotoa pystyi tarvittaessa muuttamaan. Kysymykset olivat avoimia ja tarkoituksena oli saattaa haastateltavat tiettyihin teemoihin. Haastateltavat saivat itse valita mihin he tarttuivat sen perusteella mikä heidän mielestään oli tutkimusaiheessa tärkeätä. Haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista, ja haastateltavat saivat jättää vastaamatta kysymyksiin, sekä keskeyttää osallistu misensa milloin tahansa. Tutkimuksen osallistujien anonymiteetti turvattiin: kaikki osallistujia koskevat tiedot käsiteltiin luottamuksellisesti. Sellaiset tiedot jotka jollain tavalla pystyi liittämään osallistujiin poistettiin tai muutettiin niin, että niistä ei pystytä tunnistamaan osallistujia. Nimiä, sukupuolia, ikiä ja muita tietoja koskien henkilöllisyyttä ei ole julkaistu. Nauhoitin kaikki haastatteluni pystyäkseen käsittelemään keräämääni aineistoa helpommin. Kukaan muu paitsi minä ei ole päässyt keräämääni aineistoon käsiksi. Tuhoan kaikki nauhoitamani haastattelut sen jälkeen kun olen tehnyt pro gradu tutkintoni valmiiksi (kevällä 2017). Aineistoa tullaan käyttämään pelkästään tutkimustarkoitukseen, toisin sanoen käytäntötutkimukseeni ja pro gradu tutkintoni. Tämän tutkimuksen aineisto koostuu neljän sosiaalityöntekijän haastatteluista Maunulan lastensuojelun avohuollosta jotka suoritin tammikuussa 2015 sen jälkeen kun olin saanut

tutkimusluvan Helsingin kaupungilta. Tutkimukseen osallistui neljä sosiaalityöntekijää. Ikäjakama oli 30-50 vuoden välillä ja haastatteluajat vaihtelivat noin kahdestakymmenestä minuutista puoleentoista tuntiin. Joka haastattelun jälkeen litteroin nauhoittamani haastattelut huolellisesti. Yksi haastatteluista ei nauhoittunut koneelleni teknisten ongelmien takia ja kyseisen haastattelun kohdalla käytin käytäntötutkimukseeni haastattelun aikana kirjoittamani muistiinpanot sekä kaiken muun minkä muistin haastattelusta.

Analysointimenetelmänä olen käyttänyt sisällönanalyysiä. Denscomben (2011, 307-309) mukaan sisällönanalyysi on menetelmä jonka tarkoituksena on analysoida dokumentin sisältöä. Sisällönanalyysi seuraa suhteellisen helppoa kaavaa. Menetelmän ajatuksena on ensimmäisenä valita sopiva tekstin osa jonka jälkeen tekstiä rikotaan pienempiin yksikköihin. Seuraavana tekstistä laaditaan kategorioita esimerkiksi analyysiä ajatellen kiinnostavien kysymysten perusteella, ja miten kyseiset kysymykset esiintyvät tekstissä. Tämän jälkeen yksiköt koodataan käymään yksiin kategorioiden kanssa. Koodaus voi esimerkiksi pohjata mielipidesuuntaukseen (Denscombe, 2011, 376). Kun kaikki tämä on tehty on mahdollista tehdä sofistikoituneempi analyysi joka nostaa esiin merkitsevämät kohdat tekstistä, kuten priorisointeja tai arviointeja jotka tekstissä tuodaan esiin, ja myös miten eri ideat kuuluvat yhteen. Ne kategoriat jotka minä laadin aineistostani ovat ne teemat jotka esitellään tuloksissa. Kategorisoinnin tein koodamalla aineiston sisällön sen mukaan mitä haastatteluissa nostettiin esille ja jonka näin keskeiseksi tutkimuksen tavoitetta ajatellen. Tämän tarkoituksena oli nostaa esiin kaikki kiinnostava jota haastatteluissa ilmeni. Kategorisoinnin jälkeen aineistoa teoretisoidaan. Teoretisointia voidaan myös nähdä aineistosta löydettyjen ilmiöiden käsitteellistämisenä. Analyysiä kehitetään ja kytkentä tehdään kerätyn aineiston sekä niiden teoreettisten käsitteiden ja johtopäätösten välillä joilla aineistoa pystytään ymmärtämään ja tulkita. Tämän tein yhdistämällä aikaisempien tutkimusten tuloksia minun tutkimustuloksiini.

Näen sekä puolistrukturoidun haastattelun, että sisällönanalyysin sopivan hyvin yhteen sosiaalikonstruktioismin näkökulman kanssa, jota käytin lähtökohtana tutkimuksessani. Sosiaalikonstruktioismin lähtökohtana toimii ajatus siitä, että todellisuus on sosiaalisesti konstruoitu, ja syntyy kielen sekä käytöksen kautta (Burr, 2003, 2-9). Ollennaiset osat haastattelusta pitää sisällään erillaisia käsitteitä, merkityksiä ja kielenkäyttöä joihin sosiaalityöntekijät tässä tapauksessa ovat valinneet kiinnittävänsä huomionsa koskien ylisukupolvisen syrjäytymisen teemaa. Tarkoitukset, jotka sosiaalityöntekijät antavat

ylisukupolvisen syrjäytymisen ilmiölle, ja ne ilmiöt jotka sosiaalityöntekijät kategorisoivat suojaaviksi tekijöiksi, tai riskitekijöiksi, pohjautuu siihen totuuteen joita sosiaalityöntekijät luovat. Nämä totuudet eivät siis ole itsestäänselvyyksiä vaan muuttuu ajassa ja tilassa. Koko analyysiprosessin aikana tutkijan tulee pyrkiä ymmärtämään ilmiön tarkoitus sosiaalityöntekijöiden kannalta, ja nähdä ilmiö heidän näkökulmastaan. Joku muu voi esimerkiksi nähdä asian aivan toisella tavalla. Sosiaalikonstruktioismin näkökulmasta haastattelut eivät siis tuota absoluuttisia totuuksia, vaan kyse on pikemminkin eri asioille annetuista tarkoituksista jotka kielen ja käytöksen kautta luodaan inhimillisessä vuorovaikutuksessa. Tämä taas vaikuttaa siihen miten asioihin kohdistetaan odotuksia, miten asioita nähdään ja miten niitä käsitellään (katso myös Burr, 2003, 2-9). Tällä tutkimuksella olen siis pyrkinyt ymmärtämään miten lastensuojelun sosiaalityöntekijät näkevät yleisukupolvisen syrjäytymisen ilmiön lastensuojelun avohuollossa.

3. Keskeiset tulokset

Halusin tietää mistä sosiaalityöntekijät ajattelevat puhuttavan kun puhutaan yleisukupolvisesta syrjäytymisestä. Sosiaalityöntekijöiden vastaukset viittasivat kaikki siihen että kyseessä on moniulotteinen ilmiö missä monet eri ongelmat voivat kasaantua ja muuttua. Myös aikaisemmat tutkimukset ovat tuoneet samaa esille. Notkola et al. (2013, 87) selittää esimerkiksi että eri ongelmat ovat taipuvaisia kasaantua joidenkin kohdalla ja että ongelmat myös suuremmaksi osaa ovat yleisukupolvisesti siirtyviä. Laineen (2002) mukaan sosiaaliset ongelmat siirtyvät yleisukupolvisesti sosiaalisten ja psykologisten mekanismien kautta jolloin voidaan puhua sosiaalisesta perimästä. Sosiaalityöntekijöiden käsitys siitä, mitä yleisukupolvinen syrjäytyminen tarkoittaa, pystyy hyvin liittämään Gustav Jonssonin teoriaan sosiaalisesta perimästä. Sosiaalisen perimän käsite viittaa perhesuhteiden ja kasvatusolosuhteiden merkitykseen siinä, miten lapsen elämä kehitty ja muotoutuu. Sosiaalisessa perimässä on siis kyse siitä että lapsen elämä on taipuvainen muotoutua samankaltaiseksi kuin miten se on muotoutunut lapsen vanhempien kohdalla (Jonsson, 1969, 45-57). Korhonen (2013, 14) tiivistää yleisukupolvisen syrjäytymisen ilmiön vanhempien ongelmien ja elinolosuhteiden siirtymisenä lapseen, mikä vaikuttaa lapseen sekä lapsuudessa, että aikuisena. Tämä on myös hyvä yhteenveto siitä mitä sosiaalityöntekijät mainitsivat.

”No ehkä mä ajattelen et tässä lastensuojelussa sen tarkottavan että, tai ehkä yleensäkin, mut lastensuojelussa se huonoosaisuus periytyy seuraaville sukupolville, ja tota erillaisten sosiaalisten ongelmien, ja muiden ongelmien niinku kasautuminen näkyy, ja tota siirtyy eteenpäin, ehkä noin niinkun lyhkäisytydessään, sitä” (sosiaalityöntekijä 3).

Halusin myös tietää jos ylisukupolvinen syrjäytyminen tulee näkyväksi lastensuojelun avohuollossa ja miten siinä tapauksessa. Sosiaalityöntekijät nostivat esille että monet asiakkaat tulevat lastensuojeluun melko painava reppu selässään. Tämä vahvistaa Notkolan et al. (2013, 89) väitettä siitä että vanhemmat ja lapset jotka tulevat lastensuojelun asiakkaiksi ovat monesti melko monimutkaisissa ja vaikeissa tilanteissa. Sosiaalityöntekijät totesivat myös että asiakkaiden ongelmat melko usein näyttäytyvät olevan sellaisia ongelmia jotka ovat siirtyneet sukupolvien välissä ketjuna eteenpäin. Ylisukupolvinen syrjäytyminen on ilmiö joka sosiaalityöntekijöiden mukaan tulee melko selvästikin näkyväksi lastensuojelun avohuollossa.

”... näkyy ehkä valtaosassa meidän avohuollon asiakkaissa jollakin tavalla se tulee näkyväksi, ei tietenkään kaikilla, se tota, ei se oo automaatio että se on periytyvä mutta sitten niillä jolla on niinku suuret ongelmat ja kasautuneet ongelmat, ylänsä se on sitten niinku jo ketjuna ja kehänä menny sitte ylisukupolvisesti eteenpäin, et heidän kohalla se tulee ehkä vahvimmin näkyväksi” (sosiaalityöntekijä 3).

”...niin kauan kun tässä oon ollu töissä niin jotenki tuntuu että se on enemmän sääntö ku poikkeus et ne ei toistuis...” (sosiaalityöntekijä 4).

Ylisukupolvinen syrjäytyminen voi tulla näkyväksi monella eri tavalla. Sosiaalityöntekijöiden vastausten peruseella lastensuojelun avohuollossa usein kuitenkin vaikuttaa olevan kyse puutteellisista vanhemmuuden malleista mikä voi tulla näkyväksi eri tavoin. Se voi näkyä sosiaalityöntekijöiden mukaan esimerkiksi vanhempien jaksamattomuudessa ja osaamattomuudessa olla vanhempi, vanhempien omissa ongelmissa, kuten eri päihteiden ongelmakäytössä mikä vuorollaan ylläpitää vanhemmuuden eri puutteita, jotka sitten heijastuvat vanhempien tavoissa olla lapsen kanssa. Sosiaalityöntekijät mainitsivat myös että koska vanhempi ei ehkä ole saanut toista vanhemmuuden mallia mitä seurata, paitsi sen jonka omat vanhemmat ovat antaneet, voi heidän olla vaikeata tietää miten voisi tai pitäisi tehdä toisin, jolloin vanhemmuuden mallit siispä saattavat periytyä. Toisetkin tutkimukset nostavat esille vanhemmuuden ja perhetaustan merkitystä koskien ylisukupolvista syrjäytymistä. Viljanen (2014, 6) selittää että sekä positiiviset, että negatiiviset vanhemmuuden mallit saattavat periytyä jolloin sekä positiiviset, että negatiiviset aspektit siirtyvät ylisukupolvisesti. Puutteet tukiverkostoissa ja huono-osaisuuden eri muodot kuten työttömyys ja köyhyys ovat lisäksi sellaisia ilmiöitä jotka sosiaalityöntekijöiden mielestä myös usein tulee näkyväksi. Taloudelliset tekijät, köyhyys ja elättämisongelmat ovat myös muissa tutkimuksissa tunnistettu ylisukupolvisesti siirtyviksi ongelmiksi. Nuorten koulutuksen ja työmarkkinan ulkopuolelle jääminen esimerkiksi saattaa olla kytkettynä vanhempien työttömyys- tai alhaisen koulutustaustan kanssa (Viljanen 2014, 8-9).

”No, ehkä semmonen jaksamattomuus et jotenki että, ehkä sellanen niinku... niinku semmonen elämäntilanteen nopea vaihtuvuus työpaikkojen, opiskelupaikkojen, kaikkien, niinku semmonen, ehkä semmonen just tyypillistä on se että otetaan mallia siitä omasta, omista kokemuksista ja siirretää se siihen omaan vanhemmuuteen” (sosiaalityöntekijä 2).

”... monethan, tai asiakkaat jotka tietää että ne ongelmat on ollu jo hänen omassa lapsuudessaan, jos aatellaan sitä vanhempaa, ja he tiedostaa sen että ehkä on ollu itse sijotuksessa, äiti on ollu sijotuksessa, he tiedostaa et, että ne, hän ei oo saanut kauheesti resursseja lapsuudestaan, nii se vanhempi voi tiedostaa että hän ei halua toimia samalla tavalla kuin hänen lapsuudessaan vanhempi on toiminut, mutta ei ole kykyä tehdä toisin, tai ei tiedä, haluaa tehdä muutoksen mutta ei tiedä miten sen muutoksen tekisi, et ehkä semmosissa niinku asioissa törmää niinku siihen...”(sosiaalityöntekijä 3).

”...et se voi tulla näkyväksi sen lapsen ongelmien kautta, tai sitte sen vanhemman ongelmien kautta...” (sosiaalityöntekijä 3).

Yksi haastateltavista sosiaalityöntekijöistä nosti esille ylisukupolvisen syrjäytymisen usein liitettävään huono-osaisuuteen mutta totesi että ongelmat jotka siirtyvät ylisukupolvisesti ei aina tarkoita syrjäytymistä siinä mielessä että on kaikkien elämänalueiden ulkopuolella. Kaikki voi esimerkiksi näyttää olevan hyvin ulkoapäin katsottuna. Henkilö voi esimerkiksi olla hyvinpalkitussa työssä, kun taas ns. sisältäpäin katsottuna, kaikki voi olla kaoottista. Sosiaali- ja terveysministeriö (2014) toteaa myös että syrjäytymisen käsitteellä usein viitataan ajankohtaisiin muotoihin yhteiskunnallisesta huono-osaisuudesta ja että usein on kyse monesta eri ongelmasta jotka estävät yksilöitä täysin osallistumaan tavallisiin yhteiskunnallisiin toimintoihin. Sauristo (2013) tähdentää myös että syrjäytyminen on jotain mikä etenee eri vaiheissa ja että kaikki syrjäytyneet eivät ole samassa määrin ja samalla tavalla syrjäytyneitä. Ylisukupolvinen syrjäytyminen ei siis tapahdu automaattisesti ja kaikkien kohdalla. Ongelmat jotka siirtyvät ylisukupolvisesti voivat siis vaihdella yhdestä ääripäästä toiseen, tai olla jotain siitä välistä. Ongelmat eivät myöskään välttämättä sosiaalityöntekijöiden mukaan periydy sukupolvelta toiselle samoina ongelmina. Suomen mielenterveysseura ja Vilhula (2007, 13) huomauttaa että vaikeat kasvuolosuhteet lisäävät syrjäytymisriskiä mutta eivät automaattisesti johda siihen. Yksi sosiaalityöntekijöistä totesi että kaikilla on erilaisia ongelmia mutta kaikilla ei ole työkaluja ongelmien käsittelemiseen. Ylisukupolvinen syrjäytyminen voi siis sosiaalityöntekijän mukaan ilmetä sillä tavalla että koska ei tiedä miten käsitellä omaa pahoinvointia etsii hyvän olon tunteita muualta, esimerkiksi alkoholista tai siitä että hankkii lapsen todella nuorena.

”No, ihan semmonen ehkä esimerkki vois olla vaikka isällä tai, ja, äidillä on juomisongelma ja lapsi, lapsen niinku se oireilu tai lapsihan usein tulee esimerkiks näkymättömäks lapseks tavallaan, ja jos se huomataan ja sitten tota, sitten niinku hänestä tulee semmonen huolehtija

ja semmonen että roolit menee sekasin perheessä niin, sit hän jollain tavalla, se tottuu siin turvattomuudessa, voi näky silleenki et hän sitte hakeutuu itse semmoseen parisuhteeseen missä sillä miesystävällä tai poikaystävällä on kans päihdeongelma, niin se toistuu se hoivaaminen ja semmonen että aina ne omat tarpeet niinku menee sinne taustalle ja se niinku läheisriippuvuus ja kaikki nää ilmiöt tulee sit niinku, siihen tulee paljon niit ilmiöitä sitte.”(sosiaalityöntekijä 4).

Notkolan et al. (2013, 90) mukaan tavallisimmat syyt lastensuojelun asiakkuuteen ovat äidin päihteidenkäyttö- tai mielenterveysongelmat, lapsen hoidon laiminlyönti tai lapsen koulu- ja päihteidenkäyttöongelmat. Notkola et al. (2013, 201-202) tuo lisäksi esille että erilaiset yhteiskunnalliset muutokset jotka vaikuttavat lastensuojelutarpeeseen ovat esimerkiksi lisääntynyt epävakaisuus lapsen elämässä mm. vanhempien lisääntyneiden päihteidenkäyttöongelmien, lapsiperheiden puuttellisten tukiverkoston, kasaantuneiden ongelmien sekä ongelmien ylisukupolvisen siirtymisen johdosta. Suomen mielenterveysseura ja Vilhula (2007, 70) huomauttaa myös että erityisesti päihteidenkäyttöongelmaisista, mielenterveysongelmaisista, yksinhuoltajista ja väkivaltaisista vanhempien ja heidän lapsiaan pitäisi huomioida, ja heille esimerkiksi pitäisi opettaa uusia tapoja selviytyä konflikteista. Pyysin sosiaalityöntekijöitä nostamaan esille esimerkkejä asiakastapauksista koskien ylisukupolvista syrjäytymistä joita he ovat työssään kohdanneet. Esimerkit pyörivät paljon yksinhuoltajavanhempien ympärillä, usein kyseessä olivat nuoret äidit puutteellisilla verkostoilla. Vanhempi oli myös usein itse lapsuudessaan esimerkiksi tullut laiminlyödyksi ja oli vailla hyvien vanhemmuuden malleja joita voisi seurata. Lisäksi kyseisellä vanhemmalla oli myös mahdollisesti päihdeongelma, hän oli koulutusta vailla ja taloudellisesti huono-osainen.

”No mä nyt nään sen että, et jonkunlainen taloudellinen huonoosaisuus, köyhyys, on ehkä semmonen tyypillinen, ja tota... sosiaalisten suhteiden ja verkostojen puute mikä niinku ehkä... vie eteenpäin tai ylläpitää sitä syrjäytymisen kehää, et ei oo taloudellisia resursseja, ei oo sosiaalisesti resursseja niinku muuttaa sitä ja et mikä sit siinä on niinku sit se kana tai muna, et onko se se, et mistä se kumpuu et onko, et päihdeongelmat, mielenterveysongelmat, uupumus ja masennus on tavallista, mut et mistä, mikä seuraa mistäkin et sen miettiminen on aina sitte tota semmonen iso juttu kuitenkin että seuraako se sit siitä verkostojen ja sosiaalisten suhteiden ja köyhyydestä se päihdeongelma, vai onko sitten niinpäin että on päihdeongelma joka johtaa siihen et ne hajoo ne suhteet että” (sosiaalityöntekijä 3).

”No kyl se on eniten nää päihdeongelmat, et siinä niinkun yks perhe missä on ihan selkeesti tämmönen, isällä huumeongelma, mm, siinä on tota vanhin tytär on ruvennu käyttää huumeita, ja nyt on niinkun se keskimmäinen on sijotettu, ja tota oireilee se nuorin poika, elikkä tavallaan niinku, jos niinkun ei yritetä jotenkin nyt vaikuttaa, tai antaa ne tuet, ja avut niinku nyt käyttöön niin, niin niin se on niinku automaatio et se menis siihen samaan rataa...”(sosiaalityöntekijä 4).

Yksi sosiaalityöntekijöistä toi esille että koska ”luonnollista” tukea ei näissä tapauksissa löydy, perhe on usein yhteiskunnallisen tuen tarpeessa. Ongelmaketjujen katkaiseminen tai heikentäminen, jotka jatkuvat sukupolvelta toiseen, on Koiviston ja Puron (2014, 110) mukaan mahdollista jos vanhempi tiedostaa tilanteen ja on motivoitunut muutokseen. Myös sosiaalityöntekijät nostivat tämän esille, mutta totesivat myös että vaikka lastensuojelu pyrkii katkaisemaan ylisukupolvisen ongelmaketjun on todella vaikeata sanoa jos tämä onnistuu.

”...me tietysti toivotaan että tää sukupolvien syrjäytymisen ketju me pystyttäis katkasemaan nyt tän, hänen lapsensa kohdalla, mutta sitä on vaikea ennustaa että toteutuuko se... et ne tota ongelmat tässä näkyy ehkä se ongelmien kasautuminen että ne, niit on niin valtavasti että niinku äitikin on tässä sanonut että et ku hän tekee kaikkensa ja ku yks asia ku saadaan eteenpäin ni aina te vaaditte jotakin muuta, koska niit ongelmia on niin paljon ja niiden korjaaminen on vaikeaa, ja sit tämäkin äiti on sanonut että hän ei tiedä mitä häneltä odotetaan tai vaaditaan koska hänellähän menee nyt paremmin kun hänen omassa lapsuudessaan, et ne vanhemmuuden mallit on niin heikot et ei ole niinku tietoa ees niinkun miten pitäisi olla vanhempi, ja se niinku, hän niinku ajattelee että hän toimii vanhempana oikein ja koska hän toimii paremmin kun hänen oma äitinsä, et niitten puutteiden näkeminen omassa vanhemmuudessa on myös haasteellista koska ei tiedä miten pitäisi toimia” (sosiaalityöntekijä 3).

”...sijoitat sen lapsen jonneki muualle, et se ehkä niinku niin rajoihin taipuu ja näin, ja silläkin on joku vaikutus että meneeks se sinne samalle polulle, mut niistäkään ei ole takeita...”(sosiaalityöntekijä 4).

Mitä tulee syrjäytymisen ehkäisemiseen, Notkolan et al. (2013, 87) mukaan tässä on kyse riskitekijöiden poistamisesta ja suojaavien tekijöiden vahvistamisesta. Kuten aiemmin mainittu sekä positiiviset, että negatiiviset aspektit voivat siirtyä ylisukupolvisesti. Tämä tulee myös esille Gustav Jonssonin teoriassa sosiaalisesta perimästä (Jonsson, 1969, 45-57). Positiiviset aspektit voidaan siis nähdä suojaavina tekijöinä ylisukupolvisessa syrjäytymisessä ja negatiiviset aspektit vuorollaan riskitekijöinä.

Suojaavien tekijöiden kohdalla, eli sellaiset tekijät joiden voidaan ajatella estävän ylisukupolvista syrjäytymistä, sosiaalityöntekijät nostivat pääasiallisesti esille perheen ympärillä olevan verkoston, kodista tulevan hyvän pohjan, eli arjen struktuurin sekä vuorovaikutuksen lapsen ja vanhemman välillä, ajoissa puuttumisen ja tukemisen, yhden turvallisen aikuisen johon lapsi voi luottaa, sekä omat sisäiset resurssit. Korhonen (2013, 74) on myös tutkimuksessaan päätenyt melko samankaltaisiin tuloksiin. Viljanen (2014, 7) painottaa suhteiden ja vuorovaikutuksen merkitystä lapsen hyvinvoinnille. Lapsen hyvinvointi nähdään suureksi osaksi olevan yhteydessä lapsen ja vanhemman väliseen suhteen laatuun

jolloin Viljasen (2014, 7) mukaan on tärkeää kohdistaa interventioita lapsen ja vanhemman välisen suhteen laadun parantamiseen eikä pelkästään vanhempien hyvinvoinnin parantamiseen. Sosiaalityöntekijät toivat esille että jos lapsen ja vanhemman välistä suhdetta jostain syystä ei kuitenkaan pystytä parantamaan on tärkeää että lapsella on ainakin yksi turvallinen aikuinen johon lapsi voi luoda kiintymyssuhteen ja luottamuksen, ja joka voi tarjota muita malleja ja auttaa lasta kehittämään resursseja niin että lapsi ei tulisi osaksi mahdollista ylisukupolvista syrjäytymiskierrettä. Notkola et al. (2013, 90) nostaa myös esille luottamukselliset suhteet keskeisiksi tekijöiksi lasten ja nuorten itsetunnolle ja sisäisten selviytymisresurssien kehittämiseksi.

”No yks iso on varmaan se verkosto, jos lapsella tai perheellä on riittävän vahva verkosto niin se, sillä ehkästään niinku paljon ongelmien kasautumista, ja jos perhe saa riittävän varhain tukea sillä pystytään niinku suojaamaan lasta...” (sosiaalityöntekijä 3).

”Mm yks mul tuli, mä kirjoitin sen ruotsiks ku mä en tiiä mikä se oli suomeks, maskrosbarn... elikkä tota et miks on niin että ku sä eläät niinku semmosissa olosuhteissa, siel on päihdeongelmaa, mielenterveysongelmaa ja näin, niin siin on vaikka kolma lasta ja se yks selviytyy, ja mikä siihen on sit vaikuttanu...et se on niinku...hän ei sitte lähe sinne niinku samaan, et se on niinku tavallaan selviytyjä siinä... et sil oli joku suojaava tekijä itsessään niin tota, mut myös uskon siihen etä jos lapsella on edes yks ihminen johon hänel on perusluottamus ja hoivaaminen ja läheisyys ja tota niin, ni sekin on suojaavaa et.”(sosiaalityöntekijä 4).

Riskitekijöiden voidaan sosiaalityöntekijöiden vastausten perusteella todeta olevan aika pitkälti samat kuin suojaavat tekijät, mutta päinvastaiset. Riskitekijöiden kohdalla on siis sosiaalityöntekijöiden mukaan kyse rajattomuudesta, siinä mielessä että säännöt ja rutiinit puuttuvat kodissa, lapsi tulee laiminlyödyksi, vanhemmat eivät tiedä miten pitää olla vanhempi, puuttelliset palvelut, eriarvoinen yhteiskunta yms. Tässä yhteydessä myös geeniperimä tuli puheeksi. Notkolan et al. (2013, 55-57) mukaan syrjäytymisen käsite viittaa riittävien kasvuolosuhteiden merkitykseen lapsen kehityksen edellytyksenä, ja sen perusteella mitä sosiaalityöntekijät nostivat esille koskien ylisukupolvisen syrjäytymisen riskitekijöitä, juuri tästä on kyse. Riskitekijöiden voidaan siis todeta olevan lapsen kehityksessä olevat eri muotoiset poikkeamat sekä syrjäytymistä tuottavat kasvatustilanteet ja ympäristöt (Notkola et al., 2013, 55-57). Tiivistettynä on siis kyse vanhemmuuden malleista tai perheiden sisäisistä käytösmalleista jotka jollain tavalla ovat puutteellisia, jotka eri syistä toistuvat sukupolvien välissä ja joissa mahdollisuudet muutokseen ovat jollakin tapaa tai jostain syystä heikot tai olemattomat. Syy siihen että mahdollisuudet muutokseen ovat heikot perustuu sosiaalityöntekijöiden mukaan siihen että vanhemmat eivät tiedä miten tai mistä apua voi

hakea tai eivät jostain syystä pysty vastaanottamaan apua. Yksi syy voi myös olla että viranomaisilla ei ole riittävää palvelua tai sopivaa palvelumuotoa tarjota. Kyse on siis myös yhteiskunnan rakenteesta, mitä yhteiskunnallisissa päätöksissä priorisoidaan, millaiset resurssit ja palvelut viranomaisilla on, millaiseen palvelumuotoon satsataan ja kuinka paljon ehkäisevään työhön panostetaan. Korhonen (2013, 57) listaa myös vanhemmuuden ja vanhempien toiminnat, lapsen henkilökohtaisen kehityksen, vuorovaikutuksen lapsen ja vanhemman välillä, toiset suhteet, puutteelliset verkostot sekä vaikeasti tavoiteltavat palvelut ja yhteiskunnan rakenteelliset tekijät riskitekijöiksi. Lastensuojelun tulee olla syrjäytymisehkäisevä ja lieventävä interventio (Notkola et al., 2013, 90), mutta koskien palveluiden eri muotoisia puutteita, Notkolan et al. (2013, 64) mukaan on fakta että kuormitus mm. kohdistuen lastensuojeluun on ollut jatkuvassa kasvussa minkä voidaan ajatella olevan selitys sille miksi sosiaalityöntekijöillä ei aina ole resursseja tarjota sopivaa palvelua asiakkaille. Varhainen puuttuminen ja ongelmien kasaantumisen ehkäiseminen on jo kauan ollut yleinen tavoite yhteiskunnassa, mutta kuten Notkola et al. (2013, 89) nostaa esiin, on vielä melko yleistä että lasten ja nuorten ongelmat tulevat liian myöhään tuen piiriin, tai että tuki toisissa palveluissa ei ole riittävä lastensuojelutarpeen ehkäisemiseksi. Melko suuri osa kaatuu siis lastensuojelun vastuulle, ja erityisesti lapsi- ja perhekeskeisiin avoimuusolosuhteisiin toimenpiteisiin ja toimenpiteisiin lasten ja nuorten kasvuolosuhteiden parantamiseksi (Notkola et al., 2013, 90).

”Joo, niin ne on ne vanhemmuuden erillaiset puutteet ja tavat sitte siinä kasvatuksessa ja se verkosto ja.” (sosiaalityöntekijä 3).

”... ja sit tietenkä on niinku ihan rakenteelliset, yhteiskunnan rakenteelliset tota tekijät mitkä mun mielest vaikuttaa, erillaiset tulonsiirrot ja prioriteetit, yhteiskunnan päätöksissä ja tota mitä resursseja on viranomaisilla ja mitä palveluja, mihin palveluihin panostetaan ja miten ennaltaehkästään, ja miten panostaa ennaltaehkäisevään työhön...” (sosiaalityöntekijä 3).

”... ja siin on niinku monta tasoo et se et miltä tasolta tota sit sitä niinku kattoo yhteiskunnan tasolta vai sitte viranomais niinku siltä auttajatyön tasolta tai sitten asiakkaan tasolta niin sit se aina näyttäytyy tietenkä vähän eri tavalla et, mut ehkä tietysti täs lastensuojelussa sosiaalityöntekijänä niin katson siltä asiakastasolta että, ja työntekijän tasolta sitte et mitä se mahdollisesti, tai mistä se mahdollisesti johtuu että, mut meillä se näyttäytyy just siinä että, et ei ole sitä niinku resurssia tai kykyä niinku muuttaa sitä tai työstää sitä niinku asiaa ja antaa sit sitä tukea, tarvittavaa tukea sit sinne omalle lapselle että, et sitten jos sitä ei ole mahdollisuutta antaa niinku tukea sitä omaa lastaan ja niinku muodostaa sitä kiintymyssuhdetta ja hyvää vuorovaikutusta, kannustaa ja ohjata niinku eteenpäin ja ottaa apua vastaan niin silloin sillä lapsellakaan ei tietenkä ooo kauheen hyvät mahdollisuudet sitte itse aikuisena et”(sosiaalityöntekijä 3).

”...mä uskon näin että semmonen trauma mitä ei koskaan oo käsitelty niin se elää jollain tavalla siinä perheessä ja sitten niinku ne rupee oireilemaan, ja tavallaan se vanhemmuuden malli mikä sieltä tulee niin sen kantaa mukanaan, jos ei kukaan tuu siihen niinku auttamaan ja tukemaan ja sano että ei sen tarvi mennä näin, tai niinku et voi saada tukea oireiluun tai pahaan oloon tai mitä tahansa et, mut eihän tää lastensuojelu yllä kaikkiin...”(sosiaalityöntekijä 4).

”...toisissa ympäristössä niin se riskitekijä pienenee, et jos se geeni on olemassa niin tota, niin sillä niinku perhemallilla ja sillä niinku olosuhteella, kaikilla on niin suuri merkitys kuitenkin.” (sosiaalityöntekijä 4).

4. Johtopäätökset

Tämän käytäntötutkimuksen tarkoituksena oli selvittää miten sosiaalityöntekijät ymmärtävät ylisukupolvisen syrjäytymisen ilmiön ja miten kyseinen ilmiö sosiaalityöntekijöiden mukaan tulee näkyväksi lastensuojelun avohuollossa sekä mitkä sosiaalityöntekijöiden mielestä ovat ylisukupolvisen syrjäytymiseen liittyvät suojaavat tekijät ja riskitekijät. Notkola et al. (2013, 87) nostaa esiin syrjäytymisen ehkäisemistä koskien että kyse on riskitekijöiden poistamisesta ja suojaavien tekijöiden vahvistamisesta. Ylisukupolvisen syrjäytymisen ehkäiseminen, vahvistamalla suojaavia tekijöitä ja poistamalla riskitekijöitä, voi sosiaalityöntekijöiden vastausten perusteella todeta olevan helpommin sanottu kuin tehty. Kuten Koivisto ja Puro (2014, 110) toteavat, tulee asiakkaiden ensinnäkin tiedostaa tilanne ja olla motivoituneita muutokseen, jotta he pystyisivät ottamaan apua vastaan ja jotta apua myöskin pystyttäisiin antamaan. Toiseksi pitää olla mahdollisuus tarjota riittävää palvelua ja löytää sopiva palvelumuoto asiakkaille, joka ei ole mikään itsestäänselvyys, asiakkaiden usein melko monimutkaisten ja vaikeitten tilanteiden vuoksi (Notkola et al., 2013, 89).

Lastensuojeluun kohdistuva lisääntyvä kuormitus myös johtaa siihen että lastensuojelulla ei ole tarpeeksi resursseja (Notkola et al., 2013, 64), ja kuten yksi sosiaalityöntekijöistä myös totesi, lastensuojelu ei yllä kaikkiin. Siksi on sosiaalityöntekijöiden mukaan myöskin kyse yhteiskunnallisesta kysymyksestä, toisin sanoen mitä yhteiskunnassa priorisoidaan ja mihin panostetaan. Notkola et al. (2013, 202) huomauttaa esimerkiksi että hyvinvointitaloudesta siirtyminen investoinneista leikkauksiin on tekijä joka on noussut yhteiskunnan muutoksista ja vaikuttanut lastensuojelutarpeeseen. Yhteiskunnan muutosprosessien vaikutukset yksilöiden ja perheiden ongelmiin saavat usein liian vähän huomiota, ja mitä tulee esimerkiksi syrjäytymiseen, suppea näkökulma syrjäytymiseen peittää syrjäytymisen todellisen luonteen jossa nimenomaan on kyse yksilöiden elämänsä ja yhteiskunnan odotusten välisestä ristiriidasta, eli suhdeongelmasta (Notkola et al., 2013, 201). Syrjäytymiskäsitteiden on myös

Suomessa kritisoitu kohdistavan liikaa huomiota yksilöön, vaikka todellisuudessa usein on kyse monesta eri ulkoisista tekijöistä jotka peittävät yksilön omat mahdollisuudet hallita elämäänsä (Notkola et al., 2013, 63- 64). Sosiaalityöntekijöiden vastausten perusteella ylisukupolvisessa syrjäytymisessä on kyse sekä yksilöllisistä tekijöistä, että yhteiskunnallisista tekijöistä. Kyseessä on moniulotteinen ilmiö joka voi johtua monesta eri asiasta ja joka voi ilmetä eri tavoin. Gustav Jonssonin teoriassa sosiaalisesta perimästä myös painotetaan että sosiaalista perimää, tai tässä tapauksessa ylisukupolvista syrjäytymistä, voidaan tarkastella sekä leveämmästä, että suppeammasta näkökulmasta. Leveämmästä näkökulmasta katsottuna sosiaalista perimää katsotaan yhteiskunnalliselta tasolta missä tarkastellaan miten yhteiskunta vaikuttaa sosiaalisen perimän esiintymiseen, ja suppeammasta näkökulmasta taas katsotaan sosiaalista perimää yksilötasolta, toisin sanoen sosiaalisen perimän esiintymistä yksilöiden välissä. (Jonsson, 1969, 45-57). Sosiaalityöntekijät myös huomauttivat että ylisukupolvisen syrjäytymisen ilmiö voi näyttää todella erilaiselta riippuen siitä jos sitä katsoo yhteiskunnan näkökulmasta, sosiaalityöntekijän näkökulmasta tai asiakkaan näkökulmasta. Tässä käytäntötutkimuksessa olen yrittänyt kiinnittää huomion sosiaalityöntekijöiden näkökulmiin kyseisestä ilmiöstä.

Koen että olen onnistunut vastaamaan tutkimuskysymyksiini melko hyvin. Sosiaalityöntekijät jotka osallistuivat tutkimukseen olivat eri ikäisiä mutta kaikilla oli kuitenkin suhteellisen pitkä työkokemus lastensuojelun avohuollosta. Sosiaalityöntekijöillä oli siis melko paljon kokemusta jakaa koskien ylisukupolvista syrjäytymistä lastensuojelun avohuollossa ja koen siksi että keräämäni aineiston avulla olen pystynyt kuvailemaan mitä ne sosiaalityöntekijät jotka tutkimukseen osallistuivat ajattelivat koskien ylisukupolvisen syrjäytymisen ilmiötä. Koska sosiaalityöntekijät myöskin nostivat esille samankaltaisia tekijöitä merkittäviksi koen että tulokseni ovat arvokkaita vaikka aineistoni vaan perustuukin neljän sosiaalityöntekijän mielipiteisiin. Tulokseni ovat myös todella yhtäpitäviä aikaisempien tutkimustulosten kanssa mikä toisaalta lisää tulosteni luotettavuutta mutta toisaalta tarkoittaa sitä että tämä tutkimus ei tuo esille mitään kovinkaan uutta. Ajattelen kuitenkin että tämä tutkimus voi avustaa siinä mielessä että henkilökunta Maunulan lastensuojelussa saa katsahduksen siihen mistä on kyse ylisukupolvisessa syrjäytymisessä ja voi siispä myös johtaa keskusteluun kyseisestä aiheesta, mikä jo sinänsä voi olla arvokasta. Toivon siksi että tämä käytäntötutkimus tulee olemaan hyödyksi työpaikalla ja että tämä tutkimus auttaa henkilökuntaa saamaan lisääntyneen tietämyksen koskien ylisukupolvisen syrjäytymisen ilmiötä.

Tutkimuksen suorittaminen oli todella antoisaa. Sosiaalityöntekijät jotka osallistuivat tutkimukseen vaikuttivat positiivisilta minua kohtaan opiskelijana ja he halusivat mielellään jakaa mielipiteitään koskien kyseistä ilmiötä. Monet sosiaalityöntekijöistä olivat myös itse kiinnostuneita aiheesta. Koen että haastattelut olivat todella mielenkiintoisia ja tarjosivat minulle paljon hyödyllistä tietoa. Olen kokenut koko prosessin kiinnostavana ja se on lisännyt ymmärrystäni ylisukupolvisen syrjäytymisen ilmiötä koskien. Voin siis todeta että tämä käytäntötutkimus oli minun näkökulmastani onnistunut.

Lähteet

Burr, V. 2003. *Social constructionism*. 2:a uppl. London: Routledge.

Denscombe, M. 2011. *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Helsingfors stad, social och hälsovård, barnfamiljens tjänster, barnskydd:
<http://www.hel.fi/static/mirror-v2/archive/www.hel.fi/www/helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lapsiperheiden-palvelut/lastensuojelu.html> (Hämtad: 17.12.2014)

Jonsson, G. 1969. *Det sociala arvet*. Tiden/Folksam.

Järvistö, C. 2014. *Arbetslösa ungdomar, en följd av ett socialt arv, eller är det så? Fyra berättelser om att vara ung och arbetslös*. Magisteravhandling i socialt arbete. Helsingfors universitet.

Koivisto E. & Puro M. (2014) *Ylisukupolvisuus ja sosiaalityö: onnistumisia lastensuojelutyön arjessa*. Magisteravhandling i socialt arbete. Tammerfors universitet.
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/95673/GRADU-1402666899.pdf?sequence=1>
(Hämtad 17.12.2014)

Korhonen, E. 2013. *Sosiaalisten ongelmien ylisukupolvinen siirtyminen. Lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijöiden näkökulma*. Magisteravhandling i socialt arbete. Tammerfors universitet.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/84349/gradu06549.pdf?sequence=1> (Hämtad 17.12.2014)

Kvale, S. & Brinkmann, S. 2009. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Laine, K. 2002. Origins, syrjäytymisen syntymekanismit varhaislapsuudessa. SYREENI, Suomen Akatemian tutkimusohjelma 2000-2003 Syrjäytyminen, eriarvoisuus ja etniset suhteet Suomessa. Suomen Akatemian tiedaamiainen 15.5.2002.

<http://www.aka.fi/fi/A/Suomen-Akatemia/Mediapalvelut/Tiedotteet/Tiedotteet-2002/Syrjaytyminen-voi-alkaa-jo-varhaislapsuudessa/>. (Hämtad 17.12.2014)

Notkola, V. et al.. 2013. *Nuorten syrjäytyminen - tietoa, toimintaa ja tuloksia?* Eduskunnan Tarkastusvaliokunnan julkaisu:1/2013.

<http://web.eduskunta.fi/dman/Document.phx?documentId=jz32213140909180> (Hämtad 17.12.2014)

Saurama E. & Julkunen J. (2009) *Lähestymistapana käytäntötutkimus. I: Mäntysaari, Pohjola & Pösö (toim.) Sosiaalityö ja teoria.* Jyväskylä: Ps-kustannus, 293–314.

Sauristo, H. 2013. Uudistuva sosiaalialan osaaminen. *Nuorten syrjäytyminen ilmiönä*, 8 oktober. <http://blogit.metropolia.fi/uudistuva-sosiaalialan-osaaminen/2013/10/08/nuorten-syrjaytyminen-ilmiona/#sthash.NWIKjt1A.dpuf> (Hämtad 17.12.2014).

Socca: huvudstadsregionens kompetenscenter inom det sociala området:

http://www.socca.fi/praksis/tutkimustietopankki_ylisukupolvisista_ilmioista (Hämtad 17.12.2014)

Stm: sosiaali- ja terveysministeriö. Syrjäytymisen ja köyhyden estäminen. http://www.stm.fi/hyvinvointi/osallisuuden_edistaminen/syrjaytyminen_ja_koyhyden_ehkaiminen. (Hämtad 17.12.2014).

Suomen mielenterveysseura & Vilhula, A. (2007). *Sosiaalinen perimä. Ylisukupolviset kohtalot tutkimuskirjallisuuden valossa.*

http://www.mielenterveysseura.fi/files/64/Sosiaalinen_perima.pdf (Hämtad 17.12.2014)

Uggerhøj, Lars (2014) *Learning from each other – Collaboration Processes in Practice Research.* Nordic Social Work Research.

Viljanen, V. 2014. Ylisukupolvinen syrjäytyminen - tutkimuksia ja kirjallisuutta. Socca 2014. Oppimisverkoston kick-off 8.9.2014.

http://www.socca.fi/files/3754/Ylisukupolvinen_syrjaytyminen_-_tutkimusta_ja_kirjallisuutta_Vuokko_Viljanen_2014.pdf (Hämtad 17.12.2014)